

Sini Latva-Mäenpää

Sosionomit koulukuraattoreina

Sosionomien näkemyksiä koulukuraattorityöstä

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaaliala

Sosionomin Tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Sini Latva-Mäenpää

Työn nimi: Sosionomit koulukuraattoreina – Sosionomien näkemyksiä koulukuraattorityöstä

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 66

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia sosionomeja koulukuraattoreina ja selvittää sitä, millaisia valmiuksia sosionomin (AMK) koulutus antaa koulukuraattorina toimimiseen. Selvitin myös, pitäisikö heidän mielestään sosionomin (AMK) koulutuksessa olla jotain lisää, mikä valmistaisi kuraattorityössä toimimiseen entistä paremmin. Kartoitin myös erilaisia lasten ja nuorten ongelmia ja haasteita, jotka nousivat kouluissa nykyisin esille ja joihin kuraattorin tukea tarvitaan.

Teoriaosuudessa käyn läpi kuraattorityön syntyä ja historiaa niin meillä Suomessa kuin maailmallakin. Lisäksi teoriassa perehdyn tarkemmin koulun sosiaalityöhön ja kuraattorityön vaatimuksiin sekä sosionomin (AMK) kelpoisuuteen koulukuraattorina toimimisessa. Käytin opinnäytetyössäni laadullista, eli kvalitatiivista tutkimusta ja aineistonkeruumenetelmänä hyödynsin teemahaastattelua. Haastattelin yhteensä kuutta sosionomin pohjakoulutuksen omaavaa koulukuraattoria Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan alueilta. Haastattelemillani kuraattoreilla oli työkokemusta keskimäärin vuodesta kuuteen vuoteen.

Tutkimustuloksista selvisi, että haastateltavista sosionomipohjaisista kuraattoreista suurin osa piti sosionomin (AMK) koulutusta riittävänä pohjakoulutuksena koulukuraattorityössä toimimiselle. Sosionomin (AMK) koulutukseen kaivattiin myös opintokokonaisuutta kattaen nimenomaan koulun sosiaalityötä sekä entistä laajempaa lakitietoisuuden kokonaisuutta. Lasten ja nuorten keskuudessa ilmeneviä teemoja ja haasteita, joihin koulukuraattorityötä tarvitaan, oli muun muassa erilaiset oppimisvaikeudet, sosiaalisten suhteiden ongelmat kuten perhe- ja kaveriongelmat, erilaiset mielenterveyden ongelmat kuten masentuneisuus ja ahdistuneisuus sekä paniikkihäiriöt ja erilaiset yllättävät kriisit kuten läheisten kuolema.

Avainsanat: koulukuraattori, koulun sosiaalityö, oppilashuolto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Sini Latva-Mäenpää

Title of thesis: Bachelors of Social Services as School Social Workers – Visions of Bachelors of Social Services about School Social Work

Supervisor(s): Katariina Perttula

Year: 2017

Number of pages: 66

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis is to study Bachelors of Social Services as school social workers, and find out how they see their professional competence for working as a social worker in schools. I also researched their opinions and whether there should be something more added to the Bachelor of Social Services education which would better prepare for school social work. I charted different problems and challenges that children and teenagers face in school and why they might reach for a school social worker for help and support.

In the theory part, I go through school social work background and history in Finland and around the world. In addition, the theory part goes through the requirement for school social work and the competence of Bachelor of Social Services to work as a school social worker. A qualitative research method was used in this thesis, and the theme interview as a method for data collection. I interviewed individually six school social workers in Ostrobothnia and Southern Ostrobothnia regions, who had a degree as Bachelors of Social Services. The school social workers interviewed had work experience from 1 to 6 years.

The results of the study indicate that most of the interviewed school social workers considered that Bachelor of Social Services education is enough for working as a school social worker. They also felt that there should be more studying about the school social workers and more law studies on the whole. The aspects related to children and teenagers which require support and help from school social workers were, for example, different kinds of learning difficulties, social connections with family and friends, different kinds of mental health issues like depression and anxiety and panic attacks, and also different kinds of unexpected crises, for example the death of a close person.

Keywords: school social worker, school social work, student welfare

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	7
2.2 Aiemmat tutkimukset.....	8
3 KURAATTORITYÖN TAUSTA	11
3.1 Kuraattori nimikkeenä	11
3.2 Kuraattorityön historia maailmalla	12
3.3 Koulukuraattorityön synty ja kehitys Suomessa	13
3.4 Kuraattorityön historian eri aikakaudet Suomessa	14
4 OPPILASHUOLTO- JA KURAATTORITYÖTÄ MÄÄRITTELEVIÄ LAKEJA	16
4.1 Perusopetuslaki.....	16
4.2 Lastensuojelulaki.....	17
4.3 Kansanterveyslaki	17
4.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista	18
4.5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	18
5 KOULUN SOSIAALITYÖ	21
5.1 Mitä on koulun sosiaalityö ja mihin sitä tarvitaan?.....	21
5.2 Oppilashuolto	24
5.3 Asiakkaaksi ohjautuminen.....	25
5.4 Työprosessin kulku	26
5.5 Koulukuraattorityön menetelmiä.....	27
6 SOSIONOMIT KOULUKURAATTOREINA.....	31
6.1 Sosionomin (AMK) kompetenssit sosiaalialan asiantuntijana	32
6.2 Sosionomin (AMK) kompetenssit kuraattorityön näkökulmasta	34

7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	36
7.1	Laadullinen tutkimus	36
7.2	Teemahaastattelu	37
7.3	Sisällönanalyysi.....	38
7.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	38
8	TUTKIMUSTULOKSET	41
8.1	Työn sisältö.....	41
8.1.1	Kuraattorityön keskeisimmät työtehtävät ja työn tavoitteet.....	41
8.1.2	Tavoitteiden saavuttaminen ja yhteistyötahot	43
8.1.3	Työn sisältö, työvälineet ja -menetelmät	44
8.2	Haasteet työssä lasten ja nuorten parissa	46
8.3	Koulukuraattorin ammattikuva.....	47
8.3.1	Koulukuraattorin eroavaisuudet koulun muista ammattiryhmistä ja kuraattori-nimike	48
8.3.2	Persoonalliset piirteet hyödyksi kuraattorityössä.....	49
8.3.3	Sosionomit koulukuraattoreina.....	50
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	54
9.1	Lasten ja nuorten kohtaamat haasteet koulumaailmassa sekä koulukuraattorin tuen tarve.....	54
9.2	Sosionomi (AMK) koulutuksen antamat valmiudet koulukuraattorityöhön.....	55
9.3	Sosionomi (AMK) koulutukseen kaivattavia muutoksia koulukuraattorityön näkökulmasta	58
9.4	Jatkotutkimusehdotuksia.....	58
10	POHDINTA	60
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	66

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Käsitteiden määrittelyä koulutuksen ja työn välisestä suhteesta.....32

1 JOHDANTO

Jokaisella meistä on oma käsityksemme koulukuraattorityöstä. Joillekin sana ”koulukuraattori” saattaa tuoda negatiivisen mielleyhtymän, kun taas joku toinen kokee koulukuraattorin positiivisena, tukea antavana henkilönä. Opinnäytetyöni alussa tulen perehtymään tarkemmin koulukuraattorityön syntyyn ja sen historiaan. Lisäksi teoriaosuudessa perehdyn tarkemmin myös koulun sosiaalityöhön ja tuon ilmi niitä teemoja ja ongelmia, joiden parissa lapset ja nuoret painivat, ja joihin kuraattorin tukea tarvitaan.

1.8.2014 voimaan tuli uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, jonka mukaan sosionomi (AMK) -tutkinnon suoritettua on pätevä koulukuraattorin tehtäviin. Ainoastaan johtavilta ja vastaavilta koulukuraattoreilta vaaditaan sosiaalityöntekijän muodollinen pätevyys. Tämä tarkoittaa ylempää korkeakoulututkintoa, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. (Ammatit ja kelpoisuudet, [viitattu 26.4.2017].) Tähän muutokseen liittyen halusin keskittää opinnäytetyöni. Halusin kartoittaa, mitä valmiuksia sosionomin koulutuksella kuraattorityötä tekevät kokivat saaneensa koulutuksesta ja miten sosionomin (AMK) koulutus vastaa kuraattorityön vaatimuksiin. Työssäni tulen peilaamaan koulukuraattorin työn vaatimuksia sosionomin (AMK) kompetensseihin ja tuon esille sosionomin pohjakoulutuksella työtätekevien näkemyksiä työstään. Opinnäytetyössäni avaan myös hiukan koulukuraattorityötä määritteleviä lakeja.

Sosionomit koulukuraattoreina valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi pääosin oman mielenkiintoni mukaan. Asia on kuitenkin myös ajankohtainen, eikä siitä ole tehty vielä moniakaan aikaisempia tutkimuksia. Opinnäytetyölläni halusin tuottaa sosiaalialan ammattilaisille ja koulutusta suunnitteleville hyödyllistä tietoa tästä suhteellisen uudesta sosionomin työkentästä.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni lähtökohtaisia tavoitteita ja kerron perustietoja toteuttamastani tutkimuksesta. Tämän lisäksi kerron muutamien aiempien tutkimusten pääkohdat ja tutkimustulokset, jotka johdattelevat aiheeseeni.

2.1 Tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseeni osallistui kuusi vähintään sosionomin pohjakoulutuksen omaavaa koulukuraattoria Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan alueelta. Kuraattorityöstä työkokemusta heillä oli keskimäärin vuodesta kuuteen vuoteen. Tutkimuksessani hyödynsin laadullista tutkimusmenetelmää ja käytin haastatteluissa teemahaastattelua.

Tutkimukseni tavoitteena oli saada selville, miten sosionomin pohjakoulutuksella kuraattorityötä tekevät kokevat koulutuksen riittävän työssä toimimiseen. Halusin tutkimuksellani tuottaa hyödyllistä tietoa sosionomin (AMK) koulutusta varten, sekä tuoda koulukuraattorityön mahdollisuuksia tietoisuuteen myös sosionomien keskuudessa uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain voimaantulon jälkeen. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitä valmiuksia sosionomin koulutus antaa koulukuraattorina toimimiseen?
- Pitäisikö sosionomikoulutuksessa olla jotain lisää, joka valmistaisi tässä työssä toimimiseen paremmin?
- Mitkä teemat ja ongelmat nousevat nykypäivänä kouluissa esille lasten ja nuorten keskuudessa?

2.2 Aiemmat tutkimukset

Koulukuraattorityöstä ja oppilashuollosta on saatavilla suhteellisen vähän kirjallisuutta ja materiaali on monesti useitakin vuosia vanhaa. Monien löytämieni julkaisujen jälkeen on esimerkiksi lainsäädäntö muuttunut ja yhteiskunnallinen keskustelu on jo ohjannut työtä kehittymään eteenpäin. Sosionomin näkökulmasta kuraattorityötä on tutkittu vasta vähän aiheen ollessa suhteellisen uusi ja useat löytämäni julkaisut käsittelevätkin kuraattorityötä opetustyön näkökulmasta. Löysin kuitenkin aiheeseeni sopivan väitöskirjan ja muutamia aihetta käsitteleviä opinnäytetöitä. Tulen tässä avaamaan näitä kyseisiä löytämiäni julkaisuja, joita ovat Pirkko Sipilä-Lähdekorven väitöskirja ”Hirveesti tekijänsä näköistä” – Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla, Anna-Leena Terrihaudan opinnäytetyö Koulukuraattorien näkemyksiä työstä, Anna Jolankin opinnäyte Sosionomi (AMK)-koulutustaustaisen kuraattorin työ oppilas- ja opiskelijahuoltolain jälkeen ja Saara Niemisen sekä Johanna Turusen opinnäytetyö Sosionomi oppilaan äänen kuulijana – Kuraattorin kumppaniksi koulun sosiaalityöhön. Näistä tutkimuksista omaa aihettani lähempänä ovat kaksi viimeksi mainittua. Esittelen kuitenkin myös nämä pari muuta työtä, sillä katson niiden pohjustavan aihettani hyvin ja auttaneen perehtymään kuraattorityöhön ja sen historiaan.

Akateeminen väitöskirja. Pirkko Sipilä-Lähdekorpi Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitokselta teki väitöskirjansa koskien koulukuraattorien työtä peruskoulun yläluokilla. Tutkimuksen tehtävänä oli rakentaa kuva koulukuraattorityön kehityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimus lähti liikkeelle aineistolähtöisestä koulukuraattorityön historiantutkimuksesta. Työn historiaosuu- den aineisto on hankittu teemahaastattelua hyödyntäen kahdeksalta eri asiantuntijalta. Näiden haastattelujen pohjalta rakennettiin kyselylomake, johon vastasi 107 yläluokkien koulukuraattoria. Tutkimuksessa hyödynnettiin niin laadullista kuin myös määrällistä tutkimusmenetelmää. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 7.)

Kyselyissä tuli ilmi, että oppilaiden perusongelmat ovat pysyneet samoina, joskin kuitenkin syventyneet ja vaikeutuneet. Kehityksestä ja ongelmien vaikeutumisesta johtuen myös kuraattoreiden käyttämät menetelmät ovat moninaistuneet. Tutkimuksessa tuli myös ilmi, että suurin syy työn tavoitteisiin pääsulle on resurssien

puute. Kuraattorit kokevat myös kyselyn tuloksien mukaan olevansa sekä sosiaalityöntekijöitä, että kasvattajia. Yhteisöllisyyden puute kouluissa nousee tutkimuksessa myös vahvasti esiin. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 7-8.)

Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Anna-Leena Terrihauta (2010, 1) on työstänyt opinnäytetyönsä koulukuraattorien kokemuksista työssään. Tutkimuksen tavoitteena on ollut kuvata ja määritellä oppilashuollon tarjoamia kuraattoripalveluita sekä saada selville työtä tekevien kuraattoreiden näkemyksiä työstä ja sen vaativuudesta.

Opinnäytetyön tutkimustuloksissa selvisi, että koulukuraattorityön voidaan katsoa sisältävän neljä eri palvelualueita. Näitä ovat neuvonta, ohjaus ja tiedotus sekä yksilötyö, ryhmätyö ja yhteisötason työ. Tutkimuksessa ilmeni myös, että koulun sosiaalityötä tekevä kuraattori huolehtii lasten ja nuorten eduista, sekä tunnistaa riskitekijöitä ja ottaa niitä puheeksi järjestäen mahdollisia tukitoimia asioiden hoitamiseksi. Koulukuraattori toimii myös koulun ulkopuolella yhteistyössä niin vanhempien kuin viranomaistenkin kanssa. (Terrihauta 2010, 1.)

Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK)-koulutustaustaisen kuraattorin työ oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon jälkeen on Anna Jolankin (2016, 26) opinnäytetyön aiheena. Opinnäytteen tavoitteena oli kartoittaa jyväskyläläisten esi- ja perusasteella toimivien koulukuraattoreiden keskeisimpiä työtehtäviä ja miten työtehtävät eroavat kuraattorin ja vastaavan kuraattorin välillä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon jälkeen.

Jolankin teettämän tutkimuksen tuloksista ilmeni, että kuraattoreiden keskeisimmät työtehtävät voidaan jakaa yksilökohtaiseen sekä yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön, vaikkakin jaottelun raja on häilyvä. Myöskään kahden eri koulutustaustaisen koulukuraattorin työtehtävien ei koettu eroavan toisistaan tutkimuksen toteuttamisen aikana. (Jolanki 2016, 1.)

Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma ylempi AMK. Saara Niemisen ja Johanna Turusen (2015, 6) ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö nimeltään Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana – Kuraattorin kumppaniksi koulun

sosiaalityöhön tarkastelee koulusosionomien perustehtäviä, työnkuvaa ja roolia koulumaailmassa. Tutkimuksessa kartoitettiin myös koulusosionomien sijoittumista koulujärjestelmässä ja osana lasten ja perheiden sosiaalipalveluita. Tavoitteena oli myös selvittää, mitä koulusosionomit itse kehittäisivät perustehtävässään ja roolissaan.

Tutkimustuloksissa tärkeinä perustehtävien osa-alueina nousivat esille varhainen puuttuminen sekä oppilaan kokonaisvaltainen ohjaus ja tukeminen niin yksilöllisessä kuin yhteisöllisessäkin näkökulmassa. Koulusosionomit kokivat myös tärkeäksi oman roolinsa kehittämisen ja selkeyttämisen koulun ja sosiaalipalvelujen näkökulmasta. (Nieminen & Turunen 2015, 1.)

3 KURAATTORITYÖN TAUSTA

Seuraavassa tulen avaamaan koulukuraattorityön historiaa ja työn alkuvaiheita, sillä juuret nykypäivänä tehtävälle koulun sosiaalityölle ovat kaukana menneissä vuosissa. Mielestäni nykypäivänä tehtävää kuraattorityötä ei pysty täysin ymmärtämään ilman, että valotan sen taustoja ja syntyä.

3.1 Kuraattori nimikkeenä

Aikanaan kuraattorityötä on tehty maailmalla hyvin monella eri nimikkeellä ja termi ”koulukuraattori” on käytössä meillä Suomessa sekä naapurimaassamme Ruotsissa. Sana kuraattori tulee latinan sanasta ”curator” ja sen taustalla on verbi ”cura-re”, joka tarkoittaa huolenpitoa. (Wallin 2011, 60.) Muualla maailmalla yleisnimikkeenä koulukuraattoreista käytetään usein nimitystä ”school social worker” (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 12). Koulukuraattorin ja koulusosiaalityöntekijän nimikkeitä käytetään siis usein rinnakkain.

Suomessa koulukuraattori on siis vakiintunut ammattinimike kouluissa toimiville sosiaalityön ammattilaisille, mutta maailmalla työtä tehdään hyvin monien nimikkeiden alaisuudessa. Koulukuraattori-nimike ei välttämättä kerro asiaan perehtymättömille, mihin työ oikein painottuu. Koulukuraattorit ry onkin ottanut kantaa siihen, että nimike pitäisi muuttua meilläkin koulun sosiaalityöntekijäksi. Tällöin kuraattorin työtehtävä ja asiantuntemusala kävisivät paremmin ilmi. (Korpela 2012, 277-278.) Koulun sosiaalityöntekijän käyttämiselle koulukuraattoreiden nimikkeen on monia eriäviä mielipiteitä. Sosiaalityöntekijä saattaa myös itsessään on liian leimaava nimitys puhuttaessa kuitenkin varhaisen puuttumisen työntekijöistä ja koulun oppilaiden tukihenkilöistä. Sosiaalityöntekijän koulutustaustaisuus vaikuttaa myös vahvasti nimikkeen käyttöön. Tutkimuksessani kysyin myös koulukuraattoreiden mielipiteitä nimikkeestä, siitä lisää tutkimustuloksissa. Opinnäytetyössäni koulukuraattoreista käytän nimityksiä koulukuraattori, kuraattori ja koulun sosiaalityöntekijä, tarkoittaen kaikilla samaa.

3.2 Kuraattorityön historia maailmalla

Kuraattorityötä on tehty maailmalla jo reilut sata vuotta ja täällä meillä Suomessa 1960-luvulta lähtien. Varsinaisia kuraattorityön pioneereimaita ovat olleet Yhdysvallat ja Englanti, muualla maailmalla kuraattorityön kehitys on ollut hyvin vaihtelevaa. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 12.) Koulukuraattorityön juuret ovat syväällä koulumaailmassa. Oppivelvollisuuden tullessa pakolliseksi, alettiin tarvita ammattikuntaa, joka tukisi lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään koulunkäynnissä. Vuoden 1800 loppupuolella Englannissa alettiin palkkaamaan koulunkäynnin valvojia, joiden pääasiallisena tehtävänä oli kontrolloida ja tukea lasten koulunkäyntiä. Näiden koulunkäynnin valvojien toiminta perustui tietoon niin henkilökohtaisista ongelmista, kuin myös sosiaalisista ja taloudellisista epäkohdista, jotka saattoivat vaikuttaa oppilaan kykyyn käydä koulua. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 12.)

USA:ssa koulukuraattorin työ on ollut tiiviisti yhteydessä kasvatukseen ja Yhdysvalloissa luotiinkin 1900-luvun alussa uusi ammatti ”visiting teachers” tukemaan oppivelvollisuuden suorittamista. Tästä työstä käytettiin myös nimitystä ”home and school visiting”, mikä kertoo työntekijän roolista lasten ja perheiden tukemisessa. Home and school visiting tarkoitti siis yhteistyötä koulun ja kodin kesken ja se loi pohjaa nykyiselle kuraattorin työlle. USA:n kuraattorityöhön vaikutti läheisesti Mary Richmond ja Jane Addamsin aatteet auttaa ja tukea yhteiskunnan heikompiosaisia. Richmondilaiset keskittyivät enemmän psykologisiin ongelmiin, jotka saattoivat olla esteenä oppilaiden kasvulle ja kehitykselle, kun taas addamsilaiset painottivat työssään hyvää kasvatusta ehkäiseviä ympäristötekijöitä. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 13.) Näiden aatteiden voidaan edelleen katsoa olleen nykyisen kuraattorityön pohjalla myös Suomessa.

Koulun sosiaalityötä voidaan pitää eräänlaisena sosiaalipedagogiikan laajentumana kouluissa. Sosiaalipedagogiikka tarkastelee ihmisen kasvua sosiaalisena ilmiönä, jossa kiinnostuksen kohteena ovat erilaiset prosessit, joiden myötä ihminen kasvaa yhteisöjen jäseneksi tai jäsenenä. Kasvun lisäksi tarkastelun kohteena on itse kasvatustapa, eli pedagoginen toiminta, jolla ihmisen kasvua tuetaan eri elämän vaiheissa. (Sosiaalipedagogiikka, [viitattu 6.4.2017]). Useissa Euroopan maissa koulun sosiaalityöhön on vaikuttanut nimenomaan sosiaalipedagogiikan traditio,

mitä ei esimerkiksi Englannissa tai Pohjois-Amerikassa ole. Euroopassa sosiaalityö ja sosiaalipedagogiikka liitetään usein toisiinsa, mutta meillä Suomessa näiden roolit nähdään erillisinä. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 13.)

3.3 Koulukuraattorityön synty ja kehitys Suomessa

Koulukuraattorityö sai varhaisen alkusysäyksensä jo vuonna 1925, kun Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliitto aloitti psykiatris-yhteiskunnallisena työmuotona kasvatusneuvolatyön. Kasvatusneuvolatyöllä vastattiin niin lastensuojelullisen työn tarpeeseen kuin koulujen tarpeeseenkin koskien koulussa huonommin menestyviä lapsia. Vuoden 1921 jälkeen, kun oppivelvollisuus oli tullut kaikille lapsille pakolliseksi, oltiin huomattu, että kaikki eivät menestyneet koulussa samalla tavalla ja että osalla lapsista oli vaikeuksia sopeutua koulumaailman sääntöihin. Tällöin huomattiin, että tarvetta olisi erilaisille toimenpiteille, joilla turvattaisiin näiden poikkeavasti käyttäytyvien lasten kasvatus, jotta heistä kasvaisi yhteiskuntakelpoisia nuoria. Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliiton aloittama kasvatusneuvolatyö oli vastaus tähän. Kasvatusneuvolatyö alkoi virallistua 1940-luvun loppupuolella, kun yhä useammat neuvolat siirtyivät kuntien omistukseen. Syy neuvoloiden siirtymiseen kunnille oli, että ne joutuivat vastaamaan yhä useampien kunnallisten laitosten ja toimintamuotojen tarpeisiin. Koulu oli näistä organisaatioista merkittävin, sillä suurimmalla osalla kasvatusneuvoloiden asiakkaista oli ongelmia nimenomaan koulussa ja häiriökäyttäytyminen oli lisääntynyt. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 83-84.)

Erityisopetuksessa olleiden lasten asioita hoitaneet ”kuraattorit” olivat vielä 1950-luvun alussa apukoulunopettajia, jotka vastasivat mahdollisuuksien mukaan erityisopetuksessa olleiden lasten jälkihoidosta (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 83). Vuonna 1958 voimaan tullut kansakoululaki edellytti, että jonkun opettajan oli huolehdittava kaikkien erityisopetuksessa olevien oppilaiden jälkihuollosta eli tukemisesta varsinaisen oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen (Wallin 2011, 42). Kyse ei kuitenkaan vielä ollut varsinaisesta koulujen sisällä tehtävästä kuraattorin työstä, mutta kuraattori-nimike otettiin kuitenkin tässä vaiheessa käyttöön. 1960-luvulla yhteistyö koulujen kanssa lisääntyi huomattavasti, sillä kasvatusneuvoloilla oli merkittävä

rooli kouluissa erityisopetuksen alullepanijana ja sen kehittäjänä (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 83.) Kasvatusneuvolat eivät enää voineet vastata lisääntyneisiin koulun ja oppilaiden psyykkisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin, joten syntyi yhteiskunnallista keskustelua sosiaalisen henkilöstön lisäämisestä nimenomaan koulutoimen piiriin. Tämän kehityksen taustalla voidaan nähdä myös peruskoulun tulo. Tällöin oppilashuoltoa kartoittanut työryhmä havaitsi, että samalla tämän kehityksen kanssa olisi syytä kehittää ja koordinoida myös oppilashuoltoa. Psyykkinen oppilashuolto kehittyikin omaksi työmuodoksi kasvatusneuvolan rinnalle ja maahamme alettiin perustaa koulupsykologien ja kuraattoreiden virkoja. Kotkan kaupunki perusti ensimmäisen koulukuraattorin viraksi nimetyn toimen vuonna 1966 ja Helsinki seurasi pian esimerkkiä. Ensimmäinen päätoiminen ammattikoulun kuraattori nimettiin virkaan vuonna 1970 Savon Ammattikoulussa Mikkelissä ja varsinaisen koulusosiaalityön voidaan katsoa alkaneen silloin. (Wallin 2011, 42-43.)

3.4 Kuraattorityön historian eri aikakaudet Suomessa

Kuraattorityön historia voidaan jaotella kolmeen eri aikakauteen yhteiskunnan muutoksien perusteella. Kuraattorityön pioneerikaudeksi voidaan kutsua vuonna 1966 alkanutta aikaa, jolloin muuttoliikenne maalta kaupunkeihin lisääntyi voimakkaasti. Maalta kaupunkeihin muuttaneilla lapsilla oli vaikeuksia sopeutua kaupunkimaiseen elämäntapaan ja se tuotti ongelmia myös koulunkäynnissä. Tämä ei ollut sinällään ihme, sillä siirtyminen pienistä maalaiskouluista kaupunkikouluihin oli lapsille suuri muutos. Yhteiskunnan muutokset näkyivät myös vanhempien suhtautumisessa jälkikasvuunsa, sillä useat vanhemmat tunsivat itsensä avuttomiksi kasvattajina, eivätkä osanneet ohjata ja tukea lastaan tarpeen vaatimalla tavalla. Oppilashuollon kehittämisen painopiste oli siirtymässä oppilaiden oppimiskyvyn, koulun työrauhan ja oppilaiden mielenterveyden puolelle. Vaikka lisääntynyt psykososiaalisen työn tarve näkyi selvästi, koulukuraattoreiden ja koulupsykologien virkoja perustettiin hitaasti. 1960-luvulla painotettiin vielä koulupsykologin asiantuntemusta koulukuraattoreita enemmän. Kuraattoreiden tehtäväksi katsottiin kuuluvan oppilaiden käytännöllinen ja konkreettinen avustaminen. Ajateltiin, että kuraat-

tori on pikemminkin yhdyshenkilö koulujen, neuvoloiden ja lastensuojelutyön välillä, kuin varsinainen asiantuntija. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 85-86.)

Koulukuraattorityö nousi astetta ylemmäs, kun vuonna 1971 perustettiin ensimmäinen lääninkuraattorin toimi ja kouluhallituksen mielenterveystyön ylitarkastajan virka. Seitsemänkymmentä luvun alku oli muutoinkin eräänlaisen järjestäytymisen aikaa, sillä vuonna 1973 perustettiin koulukuraattoreiden yhdistys. Yhdistyksen tavoitteiksi asetettiin muun muassa kuraattoreiden ammattitaidon kehittäminen. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 87.)

Kuraattorityön pioneerikauden loppumiselle on hankalaa löytää yhtä tiettyä ajankohtaa, mutta 1974 alettiin kuitenkin yhä enemmän perustella kuraattoreiden tarpeellisuutta. Tarpeellisuutta perusteltiin niin taloudellisesta kuin hallinnollisestakin näkökulmasta. Tästä alkoi eräänlainen perustelujen kausi, jolloin kuraattoreiden virkoja alettiin lisätä. Suurin syy, mikä esti toiminnan määrätietoista kehittämistä, oli lainsäädännön puute. Kiistaa kuraattorityön ympärille nousi kuitenkin siitä, kuuluiko koulukuraattoritoiminta sosiaalitoimen vai koululaitoksen piiriin. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 17-18.)

Vuonna 1990 toteutettiin viimein koulun psykososiaalisen työn lakisääteistäminen ja tästä voidaan katsoa alkaneen ammatillistumisen kausi. Uudistettu laki ei kuitenkaan velvoittanut kuntia perustamaan koulukuraattorin virkoja, mutta suunta oli kuitenkin oikea. Kuraattorityötä jo pitkään tehneiden ammatti-identiteetti selkeytyi tämän myötä ja työn kehittäminen edelleen saattoi alkaa. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 17-18.)

4 OPPILASHUOLTO- JA KURAATTORITYÖTÄ MÄÄRITTELEVIÄ LAKEJA

Kuraattorityötä määrittävät useat eri lait ja säädökset ja koulussa toimivan sosiaalityöntekijän tuleekin tietää ne tarkasti. Ajankohtaiset lait ja säädökset on osattava, kuten myös koulun käytännöt yksityisyyteen ja alaikäisiin liittyen. (Dupper 2002, 8.) Tässä luvussa tulen avaamaan hiukan muutamia tärkeimpiä oppilas- ja kuraattorityötä määritteleviä lakeja. Kerron myös 1.8.2014 voimaan tulleen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain sisällöstä ja sen tuomista muutoksista.

4.1 Perusopetuslaki

Suomessa vakituisesti asuvilla kaikilla lapsilla on lakiin perustuva oppivelvollisuus. Oppivelvollisuuden katsotaan alkavan sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän ja se päättyy tavanomaisesti silloin, kun perusopetuksen oppimäärä on saavutettu tai oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut vähintään 10 vuotta. Mikäli lapsella ei ole jonkin sairauden tai vamman takia mahdollisuutta saavuttaa perusopetukselle säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa, voi hänellä alkaa oppivelvollisuus jo vuotta aikaisemmin tai kestää vuoden pidempään. (Oppivelvollisuus ja koulupaikka, [viitattu 13.4.2017].)

Perusopetuslaissa säädetään niistä palveluista, jotka on kohdennettu nimenomaan oppivelvollisille perusopetuksessa, esiopetuksessa, maahanmuuttajien valmistavassa opetuksessa ja aamu- ja iltapäivätoiminnassa oleville lapsille. Perusopetuslaki luo pohjan kaikelle koulutyölle. (Perusopetuslaki § 1.)

Aikaisemmin perusopetuslain pykälässä 31 a säädettiin oppilashuoltolaista näin:

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuo-

jelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. (Perusopetuslaki § 31a.)

Nyt samainen pykälä vie oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin, mutta lain tarkoitus on pääosin edelleen sama. Tätä lakia avaan tarkemmin omassa osuudessa.

4.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaissa koulukuraattorin työn tärkeydestä puhutaan lasten ja nuorten hyvinvointia käsittelevässä luvussa. Siinä koulukuraattorin ja koulupsykologin työn tavoitteeksi ajatellaan sekä riittävä tuen ja ohjauksen antaminen, että sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistaminen (Korpela 2012, 275). Lain tarkoituksena on turvata kaikkien lapsien oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lain mukaan on kunnan sosiaali- ja terveystoimen, opetustoimen ja muiden lapsille ja nuorille palveluita tuottavien tahojen huolehdittava, että palveluiden avulla tuetaan niin vanhempia, huoltajia kuin muitakin lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. (Lastensuojelulaki § 1, 8, 9.)

Tuettaessa oppilaan koulunkäyntiä on kunnan järjestettävä koulupsykologi ja koulukuraattoripalveluita esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaalle niin, että tämä saa riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin. Tämän lisäksi on pyrittävä ehkäisemään ja poistamaan oppilaan kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia sekä edistämään ja kehittämään koulun ja kodin välistä yhteistyötä. (Lastensuojelulaki § 1, 8, 9.)

4.3 Kansanterveyslaki

Kansanterveyslaissa säädetään kunnallisesta koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta, jonka palveluita saavat perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa olevat oppilaat. Opiskelija- ja kouluterveydenhuollon tehtävänä on kouluyhteisön terveellisyys, hyvinvoinnin ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen sekä oppilaan terveyden seuraaminen. Opiskelija- ja kouluterveydenhuolto kuuluu oppi-

lashuollon palveluihin. Oppilashuoltoa on niin fyysisen ja psyykkisen terveyden edistämien kuin ylläpitäminenkin. (Kansanterveyslaki § 14.)

Kouluhuvinvointi voidaan jakaa neljään osaan: olosuhteisiin, kuten koulun fyysisiin rakenteisiin ja palveluihin, sosiaalisiin suhteisiin kuten ilmapiiri, ryhmädynamiikka, kodin ja koulun yhteistyö, itsensä toteuttaminen kuten osallisuus ja luovuus sekä terveydentila. Tämä jako auttaa huomioimaan hyvinvoinnin muut, kuin suoraan fyysiseen terveyteen liittyvät puolet. (Säävälä 2012, 19.) Opiskelijahuoltoon liittyvä psyykkisen terveyden edistäminen koskee näin ollen myös koulukuraattoreita.

4.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Oppilashuolto kuuluu suuressa osassa kuntia sosiaalitoimen piiriin ja osassa taas opetustoimen alaisuuteen. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säättää sosiaalihuollon palveluiden asiakastyötä. Tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakastyön luottamuksellisuutta. Työntekijä on vaitiolovelvollinen ja kaikki sosiaalihuollon asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Kuitenkin muun muassa sosiaalipalveluiden tuottaja ja terveydenhuollon henkilöstö kuuluvat ammattiryhmiin, joiden on kuitenkin salassapitosäännöstä estämättä luovutettava pyydetessä sosiaalihuollon viranomaiselle sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 1, 15, 20.)

Oppilaat ja heidän perheensä ovat sosiaalihuollon asiakkaita, jolloin koulukuraattoreiden on noudatettava lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Kaikenlainen asiakkaan ja työntekijän välinen kommunikaatio on salassa pidettävää, eikä sitä saa luovuttaa kolmansille osapuolille ilman painavaa syytä.

4.5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Koko lain läpi käyminen ei tässä yhteydessä ole mahdollista, joten nostan esiin muutamia oppilashuolto ja kuraattorityöhön vaikuttavia pykälä sekä uuden lain voimaan tulon jälkeen tulleita muutoksia.

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ei ole vanhoja oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskeneita säännöksiä täydentävä säädös, vaan kokonaan uusi laki, joka osin kumosi vanhat määräykset (Mahkonen 2014, 31). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä heidän osallisuuttaan ja näin ollen ehkäistä ongelmien syntymistä. Laki velvoittaa myös edistämään oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta. Sen mukaan on kiinnitettävä huomiota niin esteettömyyteen, yhteisölliseen toimintaan kuin kodin ja oppilaitoksen välisteen yhteistyöhönkin. Tärkeää on turvata varhainen tuki sitä tarvitseville ja turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. (Oppilas- ja opiskelija huoltolaki § 2.) Merkittävä yksittäisuudistus on kuraattori- ja psykologi-toiminnan lakisääteistäminen koskemaan myös toisen asteen koulutusta (Mahkonen 2014, 67).

Yksilökohtaisen oppilas- ja opiskeluhoillon toteuttamisesta säädetään muun muassa, että oppilaalla on oikeus saada opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalveluja ja näin ollen mahdollisuus keskusteluun heidän kanssaan seitsemän päivän kuluessa yhteydenotosta. Sen mukaan oppilaalla on oikeus saada riittävää tukea vaikeuksien poistamiseen tai hänet on ohjattava saamaan muita palveluja. Uusi oppilas- ja opiskelijahuolto laki toi mukanaan myös muita muutoksia. Oppilaalla on oikeus kieltää huoltajaansa osallistumaan opiskeluhoitoasian käsittelyyn tai kieltää paljastamatta salassa pidettäviä tietoja huoltajalle tai muulle lailliselle taholle. (Mahkonen 2014, 55-56.) Tässä uudessa laissa myös painotetaan ennaltaehkäisevää työtä, kun aiempi lainsäädäntö on perustunut enemmän jälkikäteen korjaavaan työhön. (Mahkonen 2014, 65.)

Yksittäisen oppilaan asioita käsiteltäessä tai tuen tarpeen selvittämisessä oppilas- huollon palvelujen järjestämiseen liittyvissä asioissa on tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä. Tähän ryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita vain oppilaan itsensä tai mikäli ei ole siihen kykenevä, hänen huoltajansa suostumuksella. (Mahkonen 2014, 57.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittaa kuraattorit kirjaamaan oppilasta koskevat tiedot sosiaalihuollon asiakkaan asemasta annetun lain mukaan. Koulutuksen järjestäjällä on myös velvollisuus ylläpitää monialaisen, yksilökohtaisen opiskeluhoil-

lon rekisteriä. Tähän rekisteriin on tallennettava kaikki opiskeluhuoltokertomukset sekä muut asiakirjat, kuten kuraattoreiden laatimat asiakaskertomukset. Laissa säädetään myös opiskeluhuoltorekisteriin sisältyvien tietojen salassapidosta viranomaisten toiminnan julkisuudessa annetun lain mukaisesti ja salassapitovelvoitteista voidaan poiketa vain samasta syystä. (Mahkonen 2014, 57-58.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 § sisältää määritelmän opetussuunnitelman mukaisesta opiskeluhuollosta. Ennen tätä uutta lakia koululaeissa ei oltu täsmennetty, mitä opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto tarkalleen on, vaan se on jäänyt jokaisen koulutuksen järjestäjän omaan harkintaan. Lain 13 §:n avulla pyritään edistämään opiskeluhuollon kohdentamista ja tavoitteellista toimintaa ja säädetään siitä, mitä opiskeluhuoltosuunnitelmaan on ainakin kirjattava. Uusi laki edellyttää myös opiskeluhuoltoryhmien tarkempaa organisoimista. (Mahkonen 2014, 63-64.)

Kuraattorin pätevyysvaatimuksista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:ssä. Pätevyysvaatimusten perusteella on nykyisin olemassa kahdenlaisia päteviä koulukuraattoreita: sosiaalityön pätevyys (sosiaalityöntekijä) tai AMK-tason sosiaalialan koulutus (sosionomi). (Mahkonen 2014, 78.)

5 KOULUN SOSIAALITYÖ

Tässä luvussa tulen kertomaan siitä, mitä koulun sosiaalityö on, miten kuraattori-palveluiden asiakkaaksi ohjaututaan ja millä menetelmin työtä tehdään.

5.1 Mitä on koulun sosiaalityö ja mihin sitä tarvitaan?

Kouluissa tehtävä sosiaalityö näyttäytyy meille tunnetummin koulukuraattorin työn kautta. Koulukuraattorityötä on koko ammatin olemassaoloajan määrittänyt yhteiskunnallinen tarve: lapsista tulee kasvattaa yhteiskuntakelpoisia kansalaisia (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20).

Kuraattoreiden tehtävänä on aina ollut koulun perustehtävän täydentäminen. Kuraattorit näkevät oman työnsä pääasiallisena tavoitteena oppilaiden tukemisen ja auttamisen, jotta he eivät syrjäytyisi ja pystyisivät suorittamaan koulunsa loppuun. Koululait ovat ohjanneet kuraattorityötä samaan suuntaan: tukemaan oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuuntuntoiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20.) Koulusosiaalityö on merkittävä mahdollisuus niin koululle, ennakkoivalle lastensuojelulle kuin ennen kaikkea lapsille, nuorille ja heidän perheilleen (Wallin 2011, 10). Huolenpito ja auttaminen sosiaalityössä tarkoittaa pelkistetyimmillään sitä, että omin avuin selviämättömiä ohjataan yhteiskunnallisen avun piiriin ja huolehditaan siitä, että apu tavoittaa sen tarpeessa olevat. Tällaista avun piiriin vetämistä tarvitaan, sillä usein hyvinvointivaltion suojaverkko on reikäinen ja ihmisiä pääsee putoamaan sen läpi. Varhainen puutuminen jo koulumaailmassa takaa lapsille ja nuorille paremmat eväät tulevaisuuteen. (Juhila 2012, 176.)

Opetuksen tavoitteet kouluissa ovat monimuotoistuneet ajan saatossa ja näin ollen myös sosiaaliset haasteet ovat lisääntyneet ja monimutkaistuneet. Väkivalta, päihitteet, itsetuhoisuus ja mielenterveyden ongelmat ovat monin paikoin arkipäivää ja näkyvät myös koulun arjessa. Lisäksi esimerkiksi kulttuuriset erot ja seksuaalivähemmistöt edellyttävät koulun aikuisilta uusia valmiuksia. Monet perheet myös kamppailevat entistä vaikeimpien henkisten ja taloudellisten ongelmien kanssa, mikä heijastuu myös oppilaiden arkeen koulussa. (Wallin 2011, 23.) Koulun sosi-

aalityöntekijä työskentelee siis muun muassa koulunkäyntiä laiminlyövien, häiritsevien, sopeutumisvaikeuksissa olevien, vanhempien kanssa riitautuneiden, masentuneiden, yksinäisten ja kiusattujen oppilaiden kanssa. Koulun sosiaalityöntekijä eli koulukuraattori pyrkii havaitsemaan ja tunnistamaan opettajien ja huoltajien huolia ja tukemaan oppilaita säännöllisessä ja tasapainoisessa opiskelussa. (Wallin 2011, 85.) Oppilas, jonka kotona asiat ovat huonosti, ei useinkaan opi mitään. Ajatukset ovat lukossa, kun päässä pyörivät muut asiat ja silti häneltä vaaditaan samoja asioita kuin muilta. Tämän ja muiden ongelmien ymmärtämiseen ja tilaiteiden korjaamiseen tarvitaan koulukuraattorin tukea. (Korhonen, 2016, 63.) Koulun sosiaalityöntekijät avustavat siis lapsia ja nuoria siinä, että he voivat menestyä koulussa. Tavoitteena sosiaalityössä on antaa kaikille oppilaille mahdollisuus ja resurssit menestyä akateemisesti ja taata sosiaalisesti turvallinen kouluympäristö. (Openshaw 2012, 4.) Tukitoiminaan kuraattorit käyttävät niin keskusteluja oppilaiden ja vanhempien kanssa kuin opettajakonsultaatioitakin. Muita menetelmiä ovat luokkatyö yhdessä opettajan kanssa ja verkostojen kokoaminen sekä oppilaitoksen yleiseen toimintaan vaikuttaminen ja sen seuranta. (Gråsten-Salonen & Mehtio 2017, 362.)

Koulusosiaalityö perustuu ammatilliseen ytimeen, sosiaalityön arvoihin ja tavoitteisiin. Ne ovat ammattikunnalle yhteiset, mutta sosiaalityön perustehtävä voi vaihdella alatoimialan mukaan. Kaiken taustalla ovat kuitenkin yhteiset ohjeet sekä lainsäädäntö. (Wallin 2011, 85-86.) Kaikenlaiseen sosiaalityön luonteeseen kuuluu työskentely eettisesti vastuullisilla ja herkilläkin alueilla. Ammatillisuus sosiaalityössä nojautuu koulutuksesta lähtien arvoihin, joissa keskeistä on ihmisoikeudet, jokaisen luovuttamaton ihmisarvo ja arvokkuus sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Eettiset kysymykset liittyvät muun muassa tuen ja kontrollin ykseyteen ja ammatilliseen vallankäyttöön. (Hotari & Metteri 2011, 69.) Eri organisaatioiden toiminta-ajatus asettaa perustehtävälle suuntaviivat ja vaikuttaa näin ollen sen painotuksiin ja saattaa muokata sitä tavoitteellisesti. Yksittäisien koulusosiaalityöntekijöiden osaaminen voi joko rajoittaa perustehtävän toteutumista tai avata lisää mahdollisuuksia. Pitäisikin ottaa lähempään tarkasteluun koulusosiaalityön tehtävissä työskentelevien koulutustaustat ja suhteuttaa se työn vaativuuteen. Koulusosiaalityön näkökulmasta yksi uhkakuva onkin, että kouluihin rekrytoidaan suuremmin koulutettuja ”apuhenkilöitä”, joiden tehtävänä on pitää hankaluudet pois-

sa silmistä rakenteisiin vaikuttamatta. Käytännössä vastaan voi siis tulla tilanne, jossa toisen asteen koulutuksen saanut koulunkäyntiavustaja ja sosionomiksi (amk) kouluttautunut koulu- tai sosiaaliohjaaja rinnastetaan toisiinsa. (Wallin 2011, 57.) Molempien työpanosta tullaan varmasti tarvitsemaan koulumaailmassa, mutta koulun sosiaaliohjaajan valmiuksia olisi syytä miettiä aikaisempaa tarkemmin. Sipilä-Lähdekorven (2004, 109) mukaan koulukuraattorin työssä toimivista henkilöistä puolet oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, alempi korkeakoulututkinto taas oli 46 prosentilla ja opistoasteen tutkinto alle 5 prosentilla. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että oppilaat ovat olleet eri kouluissa hyvin eriarvoisessa asemassa, kun kyse on oppilaiden oikeudesta saada asiantuntevaa sosiaalityön osaamista. Tähän uudistettu lakimuutos on varmasti tuonut yhtenäisyyttä ja nykyisin kuraattoreilta voidaan odottaa saatavan tasavertaisempaa sosiaalista tukea.

Kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan vähintäänkin sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on kuitenkin oltava myös sellaisen vastaavan kuraattorin palveluita, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä tuli voimaan 1.3.2016. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365.)

Koulutustaustan liittyy myös erittäin läheisesti kysymys tehtävässä työskentelevän nimikkeestä. Lähtökohta on yksiselitteisesti se, että nykyisin koulun sosiaalityöntekijän tulee olla kokonaisvaltaiseen työotteeseen kykenevä, koulutettu sosiaalityön ammattilainen, joka pystyy soveltamaan sosiaalityön osaamistaan koulun kontekstissa. (Wallin 2011, 58.)

Koulun ja erilaisten oppilaitosten sosiaalityö on osaltaan lapsi- ja nuorisotyötä sekä perhesosiaalityötä, sillä sitä toteutetaan yhdessä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa. Kuraattorityön voidaan katsoa olevan myös yhteisösosiaalityötä silloin, kun työtä tehdään koko koulu- ja oppilaitosyhteisössä ja kun siinä yritetään edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365.)

5.2 Oppilashuolto

Kuten aikaisemmassa olemme jo todenneet, edellyttävät monet eri lait kouluja järjestämään oppilailleen oppilashuollon palveluita. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtimista. Huolehdittaessa oppilaiden hyvinvoinnista, tuetaan samalla myös oppilaan parempaa koulunkäyntiä. Tavoitteena onkin tunnistaa erilaisia koulunkäynnin esteitä ja ehkäistä näiden syntymistä. Samalla tavoin kuin koulun johtoryhmä suunnittelee koulun pedagogisia toimintamalleja ja tavoitteita, oppilashuoltoryhmät ottavat kantaa psykososiaalisen hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin asioihin. (Helin & Makkonen 2000, 93.) Opiskelija-huoltotyöhön osallistuvat kaikki oppilaitoksessa työskentelevät osana omaa perustyötään (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364). Kouluissa on kuitenkin tätä tehtävää varten myös erillisiä oppilashuoltoryhmiä, joihin kuuluvat opettajien ja terveydenhoitajien lisäksi myös koulukuraattorit. Koulukuraattorin rooli tässä oppilashuoltoryhmän toiminnassa on keskeinen, ja häntä pidetäänkin usein päävastuunkantajana. (Korpela 2012, 279.) Oppilashuoltotyön tulisi olla työntekijätasolla lähtökohteisesti ajattelutapa ja eräänlainen elämänasenne, joka värittää kaikkea toimintaa. Sen ytimenä on taas toisen ainutkertaisuuden kunnioitus, mikä kristallisoituu vuorovaikutustilanteissa. (Rönty & Rönty 2012, 75.) Oppilashuollolla tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, minkä päämääränä on turvata oppilaiden hyvinvointia: kouluterveydenhuoltoa, erityisopetusta ja kuraattorin ja psykologin palveluita (Säävälä 2012, 18).

Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on oikeus yksilökohtaiseen opiskelijahuoltoon. Näitä oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 363.)

Lapsuuden elinolot vaikuttavat ratkaisevasti hyvinvoinnin ja terveyden kehittymiseen pitkällä tähtäimellä. Kouluissa on siis hyvä huomioida myös oppilaiden kokonaisvaltainen hyvinvointi ja oppilashuolto on tähän oivallinen väline. Perheiden ja yhteiskunnan pahoinvointi heijastuu myös lapsiin, ihan samoin kuin positiivisetkin vaikutteet. Negatiiviset heijastumat näkyvät usein psykososiaalisina oireina, koulunkäynnin ongelmina ja päihteiden käyttönä. Myös kouluiässä alkava syrjäytymi-

nen näkyy usein ensimmäisenä oppimis- ja sopeutumisongelmina sekä poissaoloina. Perheiden vaikeudet tulevat lasten ja nuorten mukana osaksi kouluyhteisöä ja tällöin on osattava puuttua asioihin oikealla tavalla. Oppilashuollon tavoitteina voidaan katsoa siis olevan turvallisen ja terveen oppimisympäristön luominen, mielenterveyden suojaaminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Oppilashuoltoon kuuluva kouluterveydenhuolto puolestaan turvaa jokaiselle oppilaalle mahdollisimman terveen kasvun ja kehityksen. (Pesonen 2006, 79-80.) Aino-Elina Pesonen (2006,81) kertoo oppilaiden näkökulmasta koulun olevan yksi tärkeimmistä sosiaalistajista ja koulukokemuksilla on suuri merkitys lapsen ja nuoren kokonaiskehitykselle, tästä syystä ennalta ehkäisy ja varhainen puuttuminen on ensiarvoisen tärkeää huolita-pauksissa.

5.3 Asiakkaaksi ohjautuminen

Koulukuraattorit työskentelevät kouluissa ja oppilaitoksissa lasten ja nuorten arkiympäristöissä, jolloin palvelut ovat helposti tavoitettavissa. Tämä osaltaan edistää varhaisen puuttumisen ja tuen toteutumista. Opiskelijat voivat tulla koulukuraattorin asiakkaiksi joko omasta tai heidän huoltajansa aloitteesta. Myös oppilaitoksen tai opiskelijahuollon työntekijällä on velvollisuus ohjata oppilas koulukuraattorin luokse, mikäli katsoo että oppilaalla on vaikeuksia opiskelujen, sosiaalisten tai psyykkisten ongelmien kanssa. Kuraattoriin voivat tarvittaessa olla yhteydessä myös oppilaitoksen eri ulkopuoliset tahot. Näitä tahoja voivat olla niin lastensuojelu, perheneuvola, nuorisotoimi, poliisi kuin lasten ja nuorten psykiatriakin. Kuraattoripalvelujen tarve voi tulla esiin myös yhteisöllisessä opiskeluhuollossa tehtävän luokkakartoituksen yhteydessä tai asiakkuus voi syntyä, mikäli opiskelijan asian käsittelyä varten perustetaan monialainen asiantuntijaryhmä. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367.)

Peruskouluissa työtä tehdään usein yhdessä vanhempien kanssa, mutta toisella asteella asiakastyö tehdään enemmän suoraan opiskelijoiden itsensä kanssa heidän ikänsä vuoksi. Alaikäinenkin opiskelija voi saada kuraattorin palveluita myös huoltajansa tietämättä, mikäli työntekijä arvioi, että asian laatu, opiskelijan ikä ja

kehitystaso ja henkilökohtaiset edellytykset sen sallivat. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäisiä tapaamasta kuraattoria tai käyttämästä opiskelijahuollon palveluja. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367.)

Syyt, miksi kuraattorin puheille usein tullaan, liittyvät usein sosiaalisiin suhteisiin, käyttäytymiseen, perheasioihin, tunne-elämän ongelmiin tai oppimiseen. Kuraattori arvioi tuen tarvetta ja sen kiireellisyyttä. Aina tilanne ei vaadi välitöntä koulukuraattorin asiakkuutta, vaan ongelman ratkaisemiseksi saattaa riittää ohjaava konsultaatiokeskustelu yhteydenottajan kanssa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 368.) Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä sen jälkeen, kun oppilas on keskustelua pyytänyt (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367).

Kuraattorin asiakkaaksi ohjautumiseen johtavia syitä voi olla monia, kuten jo edellä ollaan mainittu. Konkreettisia syitä voivat olla toistuvat tai pitkäaikaiset poissaolot, uhmakkuus, koulunkäynnin muunlainen laiminlyöminen, sääntöjen rikkominen, motivaatio-ongelmat tai väkivaltainen käyttäytyminen. Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä syitä ovat erilaiset kiusaamistilanteet ja kaverisuhdeongelmat. Perheeseen liittyviä syitä, joiden vuoksi oppilas ohjautuu kuraattorin puheille ovat lasten huoltoa ja kasvatusta koskevat asiat, perheväkivalta sekä perherakenteen muutokset ja huoltajuusasiat. Tunne-elämän vaikeuksista yleisimpiä ovat opiskelijoiden ahdistuneisuus ja erilaiset pelot, masentuneisuus sekä arkuus ja jännittäminen. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017,368.)

5.4 Työprosessin kulku

Asiakastyön alussa ensimmäisenä ja tärkeimpänä tehtävänä on opiskelijan tilanteen kartoittaminen ja tuentarpeen arviointi ottaen huomioon opiskelijan ikä ja kehitystaso. Tässä kartoituksessa selvitetään niin opiskelijan koulunkäyntiä, opiskelua, opiskelijan henkilökohtaista toimintakykyä, vointia ja jaksamista sekä perhe- ja kotitilannetta. On myös syytä ottaa huomioon oppilaan kaverisuhteet, harrastukset ja vapaa-ajan vietto. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 368.)

Tavoitteellinen työskentely oppilaan edun takaamiseksi edellyttää jatkuvaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta vanhempien, opettajien ja muiden opiskelijan psykososiaaliseen verkostoon kuuluvien henkilöiden kanssa. Osa tästä oppilaan kanssa tehtävästä asiakastyöstä on niin sanottua kohtaamistyötä, jossa opiskelijan ja perheen kanssa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa. Työprosessiin sisältyy myös ohjaustyötä, mikä tarkoittaa tapaamisten suunnittelua, tietojen keräämistä ja dokumentointia. Opiskelijahuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot aina asiakaskertomukseen. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 368-369.)

Kartoitus ja arviointi tehdään yhteistyössä opiskelijan ja hänen perheensä sekä opettajien ja tarvittaessa esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tavoitteena on tunnistaa opiskelijan ja perheen voimavaroja ja löytää myös mahdolliset riskitekijät tasapainoisen kasvun ja kehityksen esteenä. Asiakasprosessin aikana arvioidaan jatkuvasti yhdessä laadittujen tavoitteiden toteutumista ja asiakkaan tilanteen muutoksia. Asiakkuus pyritään päättämään aina yhdessä asiakkaan ja huoltajan kanssa mahdollisuuksien mukaan. Syitä asiakkuuden päättymiselle on joko tuen tarpeen itsensä päättyminen tai hoidettavan asian siirtyminen muualle hoidettavaksi. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 369.)

5.5 Koulukuraattorityön menetelmiä

Kuraattorityön onnistumisen kannalta on hyvin tärkeää se, millä välineillä ja menetelmillä työtä tehdään. Kuraattoreina toimivien oma koulutus ja tieto- ja taitopohja sekä persoonallisuus toimivat raameina työtä tehdessä (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28). Vuorovaikutustaidot ovat avainasemassa, mutta myös rohkeus puuttua asioihin ja kyky asettua toisen asemaan ovat tärkeitä tätä työtä tehtäessä (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 29).

Työskenneltäessä yhdessä lasten ja nuorten kanssa, sosiaalityö on ensisijaisesti asiakkaan kohtaamistyötä. Työssä ollaan läheisessä kosketuksessa asiakkaan elämää ja kuullaan hänen itsensä tulkintoja ja kokemuksia hänen omasta elämästään. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 369.) Aito kohtaaminen on ensiarvoisen tärkeää ja se edellyttää työntekijältä aitoa kiinnostusta ja halua kuulla, mitä

asiakkaalla on sanottavanaan. Erityisen tärkeänä voidaan pitää sitä, että asiakas itse kokee tulleen kuunnelluksi. (Ervast & Tulensalo 2006, 32-33). Käyttämään menetelminä kuraattorit pitävät keskusteluja, joilla tarkoitetaan erilaisia neuvotteluja ja konsultaatioita (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 149). Koulukuraattorit tarjoavat ensisijaisena palvelunaan kriisien väliintuloa, arviointia ja referointia ennen muita tukitoimia (Hong Chui 2013, 97).

Uusikylän (2006, 17-19) mukaan koulun tunneilmastoon kuuluu kolme asiaa, joita ovat yhteisöllisyyden tunne, henkilökohtaisten suhteiden lämpö ja sivistyneisyys sekä turvallisuuden tunne. Kaikki nämä tunteet ovat liitoksissa luottamukselliseen kuraattorityöhön ja kuraattorin sekä oppilaan välisissä keskusteluissa erittäin tärkeitä. Kari Uusikylä (2006, 17-19) esittää yhteisöllisyyden tarkoittavan henkilön kuulumista ryhmään ja sen tavoitteisiin ja arvoihin. Henkilökohtaisten suhteiden ja koulun lämpimän ilmapiirin katsotaan vaikuttavan suotuisasti myös oppilaiden ja koulun muun henkilökunnan viihtyvyyteen. Turvallisuuden tunteen kokeminen koulumaailmassa paljastaa, uskaltavatko oppilaat ottaa riskejä ja tuntea silti itsensä varmaksi ja hyväksytyksi. Turvallisuuden tunne on yksi ihmisen perustarpeista ja keskinäisissä kuraattoritapaamisissa luottamuksen ja hyvän ilmapiirin luominen on erittäin tärkeää.

Ongelmaoppilaista tehtyjen tutkimusten mukaan huolenpidon ja välittämisen puute on yhteydessä koulun keskeyttämiseen. Kasvattajien ja muiden luottamuksellisten aikuisten asenteeseen kuuluu olla ystävällinen ja ymmärtäväinen rajojen puitteissa. On ymmärrettävä, ettei aina ole hyvä päivä, eikä kaikista lapsista voi pitää. Tästä huolimatta kasvattajan tulee säilyttää korkea ammatillisuus ja ymmärtää, ettei huono päivä ole lapsen vika, tai että oppilaan huonon käyttäytymisen takana saattaa olla syvällisempiäkin ongelmia. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus tulla kohdatuksi samalla arvokkaalla tavalla, riippumatta siitä, kuinka paljon hänestä pidetään. (Niemelä & Vartiamaäki 2010, 16.) Niin vanhempien kuin koulun aikuistenkin tulee olla lapsille ja nuorille myönteisiä auktoriteetteja. Heidän ei kuitenkaan tarvitse teeskennellä olevansa nuhteettomia, vaan opettaa heille käsitystä oikeasta ja väärästä sekä ottamaan vastuun teoistaan. (Uusikylä 2002, 10.)

Koulukuraattorit toteuttavat yhdessä lasten ja nuorten kanssa yksilöllisiä tukikeskusteluja. Näissä keskusteluissa heillä on mahdollisuus puhua vastuullisen aikuis-

sen kanssa itselleen tärkeistä asioista ja käsitellä erilaisia tunteitaan ja ajatuksiin. Aktiivinen kuuntelu on erityisen tärkeä taito silloin, kun halutaan auttaa toista työstämään elämänsä ongelmia. Se saa aikaan kasvua ja luottamusta toisiin ja itseensä. Aktiivinen kuuntelu edistää myös luokkayhteisön kasvurauhaa ja turvallisuuden tunnetta. (Gordon 2006, 163.) Sosiaalityön ydinkohtaamisessa on kaksi peruskategoriaa, eli asiakkaan ja sosiaalityöntekijän. Sosiaalityöntekijän identiteetin käyttäytymispiirteisiin kuuluu asiakkaan ongelmien kartoittaminen ja neuvojen antaminen ongelmatilanteissa. Asiakkaan identiteettiominaisuuksiin kuuluu ongelmistaan kertominen ja neuvojen vastaanottaminen. Nämä kategoriat toteutuvat vain siinä muodossa, millaisina vuorovaikutuksen molemmat osapuolet ne kulloinkin hyväksyvät ja tuottavat. (Juhila 2012, 206-207.)

Näissä tukikeskusteluissa apuna voidaan käyttää esimerkiksi verkostokarttoja, erilaisia tunnekortteja, pelejä tai monistepohjia. Koulukuraattorit voivat käyttää työssään apuna myös oman koulutuksensa ja kiinnostuksensa mukaan erilaisia ratkaisu- ja voimavarakeskeisiä työtapoja. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 369.) Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä ei ole tarkoitus korjata jotain, ellei se ole rikki. Työskentelyssä pyritään tekemään enemmän sitä, mikä toimii ja ellei jokin asia toimi halutulla tavalla, se muutetaan. Ratkaisukeskeisyys tarkoittaa siis sitä, että osapuolten osaamista hyödyntäen toimitaan arkisten ja elämänarvoja toteuttavien tavoitteiden saavuttamiseksi. Usein ratkaisut löytyvät, kun huomio suunnataan resursseihin ja tulevaisuuteen. (Ratkaisukeskeinen työskentely, [viitattu 15.4.2017].)

Koulukuraattorityöhön liittyy asiakastyön lisäksi myös luokka- ja ryhmähavainnoitteja. Näissä havainnoinneissa opiskelijoista voidaan muodostaa ryhmiä jonkin aiheen tai teeman ympärille. Tällaisia teemoja voivat olla muun muassa kiusaaminen, sosiaaliset taidot tai mielenterveyden ongelmat. Näitä ryhmiä ohjataan usein työparin kanssa ja parina voi olla niin erityisopettaja, terveydenhoitaja kuin psykologikin. Ryhmien kokoontuminen sovitaan aina tapauskohtaisesti. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370.)

Vanhempien kanssa järjestettävissä tapaamisissa tuetaan huoltajien vanhemmuutta oppilaan koulunkäynnin asioiden ohella. Näiden keskustelujen tukena voidaan käyttää esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa ja tapaamisissa on usein

mukana myös oppilaan opettaja tai erityisopettaja. Yhtenä työmuotona voidaan käyttää myös vanhempien vertaisryhmiä. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370.)

Koulukuraattorit tekevät yhteistyötä myös koulun ulkopuolella olevien tahojen kanssa. Verkostotyö on ensiarvoisen tärkeää oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. (Koulukuraattorin puheenvuoro 2013.) Kuraattorin tehtävänä on saada opiskelijaa tukevia resursseja ja verkostoja toimimaan yhdessä lapsen tai nuoren hyvinvoinnin tukemiseksi. Tähän päästäkseen voidaan järjestää erilaisia verkostopalavereja eri toimijoiden kanssa. Tapaamisissa tehdään yhdessä suunnitelma ja sovitaan työn- ja vastuun jakamisesta sekä seurannasta. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370.)

Opiskelujen aikana oppilaat saattavat joutua kohtaamaan erilaisia kriisitilanteita, kuten onnettomuuksia ja kuolemantapauksia. Tällaiset tapahtumat edellyttävät aina oppilashuollon järjestämää kriisityötä opiskelijoille. Kuraattori toimii usein yhtenä kriisir ryhmän jäsenenä ja on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa tarvittavia toimenpiteitä. Kuraattori voi myös tukea yksittäistä opiskelijaa hänen kohtaamassa kriisitilanteessa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370.)

Olennaisin osa koulukuraattoreiden päivittäisistä työtehtävistä on yhteistyö opettajien kanssa. He neuvottelevat ja keskusteleivat yhdessä toistensa kanssa silloin, kun opettaja on huolestunut luokkansa tai oppilaansa tilanteesta. Keskusteluissa he miettivät yhdessä koulun sisäisiä opetusjärjestelyjä ja erilaisia ratkaisuja opetuksen tueksi. Samalla voidaan arvioida myös opiskelijan muuta tuen tarvetta. Keskeinen toimintamenetelmä on myös tiivis yhteistyö koulun rehtorin kanssa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370.) Koulukuraattorin työhön liittyy myös läheisesti erilainen tiedotus- ja valistustyö eri asioista (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 149).

6 SOSIONOMIT KOULUKURAATTOREINA

Erilaisiin sosiaalialan ammatteihin voi valmistua suorittamalla joko sosiaalityön yliopisto-opinnot tai sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon. Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, jonka koulutukseen sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä saa laillistettuna ammattihenkilönä harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia. Sosiaalityön ammattinimikkeenä tällaisella henkilöllä voi olla esimerkiksi johtava sosiaalityöntekijä tai sosiaalityöntekijä, sosiaalijohtaja tai johtava kuraattori. (Ammatit ja kelpoisuudet, [viitattu 26.4.2017].)

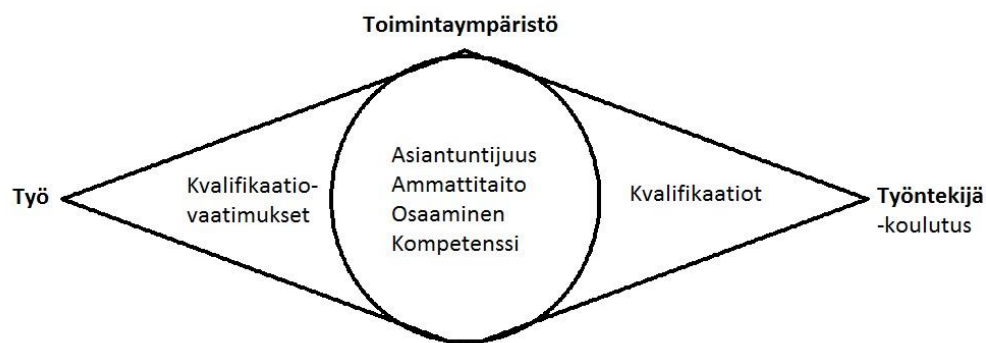
Sosionomin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä saa harjoittaa henkilö, joka on suorittanut Suomessa sosiaalialalle soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon. Sosionomin ammattinimikkeenä voi olla muun muassa sosiaaliohjaaja, lastentarhanopettaja, päivähoiton ohjaaja tai kuraattori. (Ammatit ja kelpoisuudet, [viitattu 26.4.2017].)

1.8.2014 voimaan tulleen uuden opiskelijahuoltolain mukaan sosionomi (AMK) -tutkinnon suoritettua on pätevä koulukuraattorin tehtäviin. Ainoastaan johtavilta ja vastaavilta kuraattoreilta edellytetään maisteri -tutkintoa. Näin ollen myös sosionomit voivat toimia koulukuraattorin tehtävissä koulun sosiaalityöntekijöinä. (Ammatit ja kelpoisuudet, [viitattu 26.4.2017].)

Sosiaalialan koulutuksen saaneilla henkilöillä on moninainen työskentelykenttä ja sosiaalista osaamista tarvitaan maassamme jatkuvasti eri kentillä. Sosionomin asiantuntemukseksi katsotaankin kyky tarkastella niin yksittäisen asiakkaan, kuin myös jonkin asiakasryhmän toimintakykyyn, arkielämän jatkuvuuteen ja sosiaaliin osallisuuteen liittyviä tarpeita niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasoilla. Koulutuksen tavoitteena on kouluttaa sosiaalialan ammatillisia asiantuntijoita eri kentille. Tähän päästäkseen tarvitsemme niin kasvatukseen kuin kuntoutukseenkin ja ennaltaehkäisyyn, sekä toimintakyvyn ylläpitämiseen liittyvien kysymysten tarkastelua ammatillisesta näkökulmasta. (Mäkinen ym. 2009, 64.)

6.1 Sosionomin (AMK) kompetenssit sosiaalialan asiantuntijana

Sosiaalialan työ on sellaista sosiaalialan ammattihenkilöstön toimintaa, jolla pyritään aina mahdollisimman myönteiseen muutokseen asiakkaan elämäntilanteessa. Sillä vahvistetaan myös ihmisten omia toimintaedellytyksiä sekä ratkaistaan ja torjutaan sosiaalisia ongelmia heidän elinympäristössään. (Sosiaalialan työ ja määritelmä, [viitattu 26.4.2017].) Sosionomin (AMK) koulutuksen lähtökohta on erilaisissa ammattityön osaamistarpeissa. Nämä osaamistarpeet kiteytyvät sosionomin kompetensseissa. Kompetenssilla tarkoitetaan työntekijän valmiuksia, ominaisuuksia ja taitoja suoriutua erilaisissa tehtävissä (Mäkinen ym. 2009, 17). Näitä sosionomi osaamisen eri alueita tulen tässä luvussa vertailemaan kuraattorityön vaatimuksiin. On kuitenkin huomioitava, että työelämässä tarvittavia taitoja oppii parhaiten tekemällä. Koulutuksella pyritään saamaa elinikäiselle oppimiselle vankka pohja. Ilmiönä kompetenssi, osaaminen, ammattitaito ja asiantuntijuus voidaan ymmärtää työn laatuvaatimusten ja työntekijän osaamisen leikkauspisteeksi (Mäkinen ym. 2009, 16).

Kuvio 1. Käsitteiden määrittelyä koulutuksen ja työn välisestä suhteesta. (Mäkinen ym. 2009, 17.)

Kvalifikaatio tarkoittaa, että ihminen on koulutuksen kautta saavuttanut työssä toimimiseen tarvittavan osaamisen. Ylläolevaa kuvaa voidaan siis tulkita niin, että työ asettaa jonkinlaiset osaamisvaatimukset, jotka työntekijän on työssä menestyk-

sekkäästi toimiessaan täytettävä. Keskiössä kuitenkin on työntekijän omat taidot ja ammatillinen osaaminen. Osaamisella tarkoitetaan erilaisten taitojen soveltamista sosiaalisessa ympäristössä. Tähän osaamiseen voidaan katsoa liittyväksi myös niin kutsuttu hiljainen tieto. Tämä hiljainen tieto on usein tiedostamatonta, kokemuksiin liittyvää tietoa ja taitoa. Se voi olla niin aikaisemmissa opinnoissa kertynyttä tietoa, yksilön ominaisiin kykyihin liittyviä taitoja, elämäkokemuksen tuomaa viisautta kuin harrastuksienkin kautta saatuja oppeja. (Mäkinen ym. 2009, 17.)

Sosionomin tutkinto antaa laajat käytännön perustiedot- ja taidot sekä niiden teoreettiset perusteet sosiaalialan tehtävissä toimimista varten. Sosionomi toimii vuorovaikutustyötä tehden erilaisissa asiakassuhteissa, yhteisöissä ja eri organisaatioissa. He kohtaavat työssään jatkuvasti erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa ja jokainen asiakas on oma yksilönsä. Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa koko ajan, mikä edellyttää työntekijältä myös muuntautumiskykyä ja taitoa sisäistää uusia asioita nopeasti. Sosionomikoulutuksen tuoma ammatillinen pätevyys ja teoreettinen osaaminen ovat hyväksi asiantuntijaksi kehittymisen edellytys. Koulutuksen lisäksi jokaisen omat henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tärkeitä, sillä työtä tehdään omalla persoonalla. (Mäkinen ym. 2009, 19.)

Sosionomin (AMK) kompetensseihin kuuluu muun muassa eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen ja palvelujärjestelmä- osaaminen. Näihin sisältyy esimerkiksi sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaan toimiminen, ammatillinen eettinen reflektio, jokaisen ainutkertaisuuden huomioiminen ja ymmärtäminen sekä tasa-arvo ja suvaitsevaisuuden edistäminen. Sosionomi (AMK) pyrkii kaikessa työssään myös huono-osaisuuden ehkäisemiseen niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla. Hänen on pystyttävä työssään luomaan myös luottamuksellinen, ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde asiakkaan kanssa tukeakseen hänen osallisuuttaan. Työntekijän on kyettävä tunnistamaan oma arvomaailmansa ja sen merkitys työskentelyynsä. Hänen on kyettävä arvioimaan ja soveltamaan työmenetelmiään ja vastattava aina tarpeeseen. Asiakastyössä toimiesaan sosionomin (AMK) on tärkeää ottaa huomioon asiakkaan tarpeet ja huomioida sekä tukea hänen voimavarojensa käyttöönottoa ja vahvistumista erilaisissa elämäntilanteissa ja kasvun ja kehityksen vaiheissa.

Palvelujärjestelmän osaaminen on tärkeää apua ja tukea kaipaavien ihmisten kanssa työskenneltäessä. Sosionomin (AMK) on tunnettava hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvä juridinen säädöspohja sekä osattava soveltaa niitä. Tärkeää on osattava ennakoida ja jäsentää hyvinvointipalvelujen muutoksia ja pystyttävä kehittää niitä. Sosionomi (AMK) osaa toimia sosiaalisuuden asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja edistää asiakkaan turvaverkostojen toimintaa. Tärkein osaamisalue palvelujärjestelmäosaamisessa on osata arvioida asiakkaan palvelutarpeita eri elämäntilanteissa sekä hallita palveluohjauksen ja ennaltaehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmät. (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 2016.)

6.2 Sosionomin (AMK) kompetenssit kuraattorityön näkökulmasta

Muusta työelämästä poiketen sosiaalialan työtehtävien yleisiin valmiuksiin kuuluu myös niin sanotut pehmeät kvalifikaatiot. Pehmeillä kvalifikaatioilla tarkoitetaan muiden muassa innostumisen ja innostamisen taitoa, intuition käyttöä, ilmapiirin ja tunnelman luomisen taitoa, heittäytyvää ja irrottelevaa työtettä, ulospäinsuuntautuneisuutta, muiden aktivoimisen taitoa sekä motivoituneisuutta työntekoon. (Mäkinen ym. 2009, 22.) Näiden taitojen voidaan ajatella olevan tärkeässä roolissa sosiaalityön asiakastyössä. Tähän asiakastyöhön kuuluu myös sosionomin (AMK) toteuttama kuraattorityö yhdessä oppilaiden kanssa. Keskustelutilanteissa ilmapiirin luominen on tärkeää ja heittäytyvää työtettä voidaan tarvita käsiteltävästä asiasta riippuen. Se, että työntekijä osaa itse innostua auttaa asiakastakin innostumaan omaa asiaansa ja sen mahdollista korjaamista kohtaan. Asiakkaan kanssa on tässä kohdin hyvä luoda myös erilaisia välitavoitteita varsinaiseen tavoitteeseen päästäkseen.

Koulukuraattorilta edellytetään muun muassa kiinnostusta lasten ja nuorten asioihin sekä aitoa halua auttaa kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja eteen tulevilla pulmatilanteilla niin koti- kuin koulumaailmassakin. Heillä tulee olla tietoa kehityksen eri vaiheista, nuorten ja lasten keskuudessa esiintyvistä yleisimmistä ongelmatilanteista ja kasvun ja kehityksen haasteista. Ammatti edellyttää yksilö-, perhe-

ja yhteisötason monipuolisia tietoja ja taitoja. Työssä tarvitaan myös vankkaa sosiaali- ja opetusalan lainsäädännön tuntemusta ja tulkintaa. Kuraattoreilta edellytetään myös myönteistä asennetta, paineensietokykyä ja suvaitsevaisuutta. Koulukuraattorin voidaan katsoa olevan niin sanotusti ehkäisevään lastensuojelutyöhön erikoistunut koulun sosiaalityöntekijä. (Ammattinetti, [viitattu 16.5.2017].)

Kun sosionomi (AMK) koulutuksen suorittuaan täyttää sosiaalialan kompetenssit, on hän käytännössä valmis toimimaan sosiaalialan eri tehtävissä. Eettisen osaamisen, asiakastyön osaamisen ja palvelujärjestelmätyön osaamisen kompetenssit ovat verrannollisia niissä vaatimuksissa, joita koulukuraattorityössä tarvitaan. Lasten ja nuorten parissa työskenneltäessä on huomioitava jokaisen ainutkertaisuus ja osattava kohdata heidät omina itsenään. Eettinen, tasavertainen kohtaaminen on työn perusta. Sosionomin on osattava ottaa jokaisen oppilaan yksilölliset ongelmat huomioon vähättelemättä niitä. Oppilaan osallisuus kasvaa sen myötä, kun hän voi luottaa aikuiseen kaikkien kokemiansa tunteiden ja asioiden osalta. Hänellä on oltava olo, että häntä kuunnellaan ja että hänestä ja hänen asioistaan ollaan aidosti kiinnostuneita. Sosionomin ja koulukuraattorin on kyettävä ymmärtämään lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen kehitys ja sen tukemisen tärkeys. He ovat mukana lapsen arjessa, johon koulu vahvasti liittyy. Koulumaailman ja oppimisen ongelmien ymmärrys on tärkeää muiden ikäluokkien ja kehitysvaiheiden haasteiden tiedostamisen lisäksi.

Sosionomilla on takanaan tietämys palveluohjauksesta, jota kuraattorityössäkin tarvitaan. Heillä on tietoa eri palveluista ja palvelurakenteista, jota he voivat käyttää hyödykseen kuraattorityössä tukitoimien tai mahdollisten oppilaan eteenpäin ohjausten suunnittelussa.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron tekemäni tutkimuksen toteuttamisesta ja käyn tutkimusprosessiani läpi vaihe vaiheelta. Käyn läpi muun muassa käyttämiäni tutkimusmenetelmiä sekä aineiston keruussa hyödyntämäni teemahaastattelua, että tutkimukseni analysoinnissa käyttämäni aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Viimeisenä pohdin tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta.

7.1 Laadullinen tutkimus

Toteutin opinnäytetyöni tutkimusosuuden laadullisena tutkimuksena. Mielestäni laadullinen tutkimus sopi menetelmäksi aiheeni tutkimiseen, sillä se ei pyri yleistämään samalla tavalla kuten määrällinen tutkimus, vaan selittämään ilmiötä, eli sitä mistä on kyse (Kananen 2014, 16). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään etenemään mahdollisimman vähin ennakko-oletuksin ja siinä toteutetaan usein harkinnanvaraista otantaa, eli siihen ei valita kovin suuria määriä tutkittavia, vaan aineiston laatu on suuremmassa roolissa (Heikkilä 2014, 15). Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia miten sosionomin pohjakoulutuksella kuraattorityötä tekevät kokevat koulutuksensa riittävän työssä toimimiseen. Halusin tietää, kokivatko haastateltavani, että sosionomin koulutukseen pitäisi sisällyttää joitain aihealueita vastaamaan paremmin kuraattorityötä. Olin kiinnostunut kuulemaan myös niitä teemoja ja ongelmia, jotka nykypäivänä kouluissa nousevat esille ja joiden kanssa lapset ja nuoret kamppailevat. Tutkimukseeni osallistui yhteensä kuusi kuraattoria Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnista. Haastatteluun osallistuneilla kuraattoreilla oli kaikilla vähintään sosionomin (AMK) koulutustausta. Haastateltavat olivat toimineet kuraattorin työssä keskimäärin vuodesta kuuteen vuoteen.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään sillä hetkellä tutkittavia ilmiöitä. Sen tarkoituksena ei ole pyrkiä määrällisen tutkimuksen tavoin yleistykseen vaan löytämään ilmiöstä syvälinen näkemys. Kvalitatiivinen tutkimus käyttää sanoja ja lauseita eikä perustu lukuihin ja laadullinen tutkimus sopiikin parhaiten tutkimaan yksittäisiä tapauksia. Laadulliselle tutkimukselle on yleistä aineiston keruu tutkittavilta

vuorovaikutuksessa, jolloin tutkija on toimija, eli aineiston kerääjä. (Kananen 2014, 18-19.) Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko, jota tutkitaan, valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksen menetelmää käyttäen (Hirsijärvi, Saja-vaara & Remes 2009, 164). Tutkimusaineisto voi olla monilähteistä, kuten tekstiä, kuvia ja haastatteluja ja yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto ja niiden analyysin tulos (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73). Aineistoa kerätessä tutkimusongelmat muute- taan aina tutkimuskysymyksiksi, jolloin niihin on helpompi vastata kuin laaja- alaiseen tutkimusongelmaan (Kananen 2014, 27). Laadullisessa tutkimuksessa huomio on aina tutkittavien näkemyksissä ja siinä, miten he kokevat ja näkevät asiat. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään yhdestä havaintoyksiköstä saamaan mahdollisimman paljon irti, eli tapausta käsitellään syvällisesti ja perusteellisesti. (Kananen 2014, 19.)

7.2 Teemahaastattelu

Tutkimukseni tutkimusmateriaalin keräsin käyttämällä hyödykseni teemahaastatte- lua. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Ennen haastattelua onkin syytä koostaa teemahaastattelurunko (Liite 1), jonka mukaan haastattelussa edetään. Tutkijan tehtävänä on haastattelua toteuttaessa ottaa vastuu siitä, että se pysyy aiheessa ja että jokainen aihealue tulee käsitellyksi. Tässä haastattelutyypissä tärkeää on haastattelijan ja haastateltavan yhteinen kieli, mikä edesauttaa kom- munikaatiossa ja toisen ymmärtämisessä. Keskusteluttamalla tutkija pyrkii kasvat- tamaan omaa ymmärrystään aiheesta haastateltavan avulla. Haastattelu etenee haastattelurungon mukaan haastateltavan ehdoilla ja tutkija voi esittää tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. (Kananen 2014, 76.)

7.3 Sisällönanalyysi

Haastatteluilla saavuttamani aineiston analysointiin hyödynsin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Analyysimenetelmillä tutkimusaineistosta pyritään löytämään ratkaisu tutkimusongelmiin tai vaihtoehtoisesti vastaukset tutkimuskysymyksiin (Kananen 2014, 42). Tällä analyysimenetelmällä tutkittavasta ilmiöstä saadaan kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, jolloin kerätty aineisto on järjestetyssä muodossa johtopäätöksiä varten (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäinen on aineiston pelkistäminen, eli redusointi. Redusoinnissa auki kirjoitettu haastatteluaineisto pyritään pelkistämään. Tällöin tutkijan on karsittava aineistosta tutkimukselle epäolennaisiin tieto pois. Pelkistämistä voi olla niin saavutetun informaation pilkkominen osiin, kuin sen tiivistäminenkin. Toisena voidaan katsoa olevan aineiston klusterointi eli ryhmittely. Tässä ryhmittelyssä tutkimusaineistossa ilmenneiden vastausten samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kootaan jonkin tietyn käsitteen tai aihealueen alle, mikä kattaa kaikki samankaltaiset vastaukset. Aineiston klusterointia seuraa kolmas, eli viimeinen vaihe. Tätä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi. Siinä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoitujen tietojen perusteella muodostetaan erilaisia teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-114.)

Sisällönanalyysi siis perustuu tutkimusmateriaalin tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta edetään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Johtopäätöksiä tehdessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä tutkittavat asiat tutkittaville merkitsevät ja näin ollen tutkijan on pystyttävä ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.)

7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta tarkastellaan yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetti tarkoittaa, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu ja reliabiliteetti taas liittyy tutkimustulosten toistettavuuteen. Kuitenkaan näiden luotettavuuskäsitteiden ei voida katsoa olevan koko totuus, sillä ne perus-

tuvat oletukseen yhdestä konkreettisesta todellisuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuskriteeristö eroaa kvantitatiivisen tutkimuksen kriteeristöstä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on vastuussa koko tutkimuksen ajan sääntöjen noudattamisesta ja tutkimuksen luotettavuudesta. (Kananen 2014, 151.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa myös tutkijan itsensä rehellisyys on yksi kriteeri luotettavuutta tarkasteltaessa, sillä vastuu kaikista tutkimuksen valinnoista on hänellä (Vilkkä 2015, 196). Tutkija päättää, ketä tutkitaan, mitä kysytään ja ei kysytä ja miten kerätty aineisto tullaan analysoimaan. Tutkijan on varauduttava luotettavuustarkasteluun ja riskienhallintaan jo työn suunnittelu- vaiheessa. Ennakkosuunnittelulla päästään aina luotettavuustarkastelussa parempaan tulokseen kuin pohtimalla vasta työn lopussa miten kriteeristön vaatimukset toteutuivat. Kaiken luotettavuustarkastelun edellytyksenä on tutkimuksen riittävä dokumentaatio sekä valintojen ja ratkaisujen hyvä perustelu. Muita kvalitatiivisen tutkimuksen yleisiä luotettavuuskriteereitä ovat vahvistettavuus, arvioitavuus, tulokinnan ristiriidattomuus, luotettavuus ja saturaatio eli eri lähteiden tarjoamien tutkimustulosten toistuminen. (Kananen 2014, 151.) Tutkimuksessa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä periaatteita. Yleinen huolellisuus ja asioiden kirjaamisen tarkkuus tuottavat luotettavuutta. Hyvässä ja luotettavassa tutkimuksessa huomioidaan myös muiden tutkijoiden saavutukset ja omat tutkimustulokset on esitettävä oikeassa valossa. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 129-130.)

Kun tutkimus toteutetaan haastattelututkimuksena, on huomioitava myös haastateltavan ja haastattelijan välinen luottamussuhde. Haastateltavilla on oikeus kuulla miksi tutkimus tehdään ja mitä tullaan tutkimaan. Tutkimusluvut haastateltavalta itseltään tai muulta taholta on oltava kunnossa tutkimusta ja haastattelua toteutettaessa. Tutkijan on myös säilytettävä kaikki haastattelijan ja haastateltavan välinen yhteydenpito, tieto ja tutkimusaineisto luottamuksellisesti. Hänen on huolehdittava, ettei aineisto joudu kolmansien osapuolien käsiin ja suojeltava haastateltavien anonymiteettia. Tähän päästäkseen kaikki tiedot kuten nimet, joista haastateltava voidaan tunnistaa, muutetaan niin, ettei niitä voi yhdistää kehenkään yksittäiseen henkilöön tai paikkakuntaan. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 17-18.)

Omassa tutkimuksessani noudatin koko prosessin ajan tutkimuseettisiä periaatteita ja pyrin olemaan jokaisessa vaiheessa erityisen huolellinen ja totuudenmukai-

nen. Jokaiselta haastateltavaltani pyysin lupaa osallistua haastatteluun ennen tutkimuksen alkua ja ne myös sain. Lähestyessäni potentiaalisia haastateltavia, kerroin lyhyesti tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteet sekä tutkimustavat. Haastatteluja toteuttaessani kysyn jokaiselta myös erikseen luvan keskustelun nauhoittamiseen litterointia varten. Kaikki nauhoitukset tuhottiin tutkimuksen jälkeen, jolloin ne eivät päässeet ulkopuolisten saataville. Tutkimusaineiston kokonaisuudessaan säilytin huolellisesti ja analysoituani sen, tuhosin kaiken materiaalin. Tutkimustulokset opinnäytetyössäni toin esiin siten, kuin tutkimuksessa oli tullut ilmi enkä muuttanut oman pääni mukaan mitään. Kokonaisuudessaan pidin haastateltavien anonymiteetista kiinni, eikä nimiä tai muitakaan tunnisteita tullut opinnäytetyössäni esiin.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseeni osallistui yhteensä kuusi vähintään sosionomin pohjakoulutuksen omaavaa koulukuraattoria Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnista. Kuraattorityöstä heillä oli kokemusta keskimäärin vuodesta kuuteen vuoteen. Jokaisesta heistä haastattelin yksitellen ja näitä haastatteluja varten olin koonnut kysymyksistä haastattelurungon (Liite 1), jonka mukaan etenin haastatteluissa. Haastattelukysymykset olin jakanut kolmen eri otsikon alle, joita olivat: työn sisältö, haasteet työssä lasten ja nuorten parissa sekä koulukuraattorin ammattikuva.

8.1 Työn sisältö

Työn sisällön osuuden kysymykset vastasivat tutkimuskysymyksiin kuraattorityön keskeisimmistä työtehtävistä ja tärkeimmistä tavoitteista. Tässä osiossa selvitettiin myös esteitä tavoitteisiin pääsemille ja millä keinoin niihin päästään. Muina asioina kartoitettiin kuraattorityön työvälineitä ja erilaisia työmenetelmiä sekä yhteistyötahoja.

8.1.1 Kuraattorityön keskeisimmät työtehtävät ja työn tavoitteet

Opinnäytetyössäni halusin selvittää koulukuraattoreiden avustuksella, mitkä ovat heidän näkemyksiään kuraattoreiden keskeisimmistä työtehtävistä ja työn tavoitteista. Keskeisimmät työtehtävät voitiin jakaa oppilaskohtaiseen yksilötason työhön ja yhteisölliseen työhön. Yksilötason työskentelyssä kuraattori ja oppilas tapaavat kahdenkeskisissä tukikeskustelutilanteissa ja niiden tavoitteena on oppilaan kokonaisvaltaisen tilanteen kartoitus ja arviointi. Usein oppilas tulee tai ohjautuu jonkin tietyn asian johdosta kuraattorin puheille, josta tilannetta aletaan kartoittaa yhdessä tarkemmin. Tämän kartoituksen myötä voi paljastua muitakin ongelmia tai epäkohtia, joihin apua ja puuttumista tarvitaan. Yksilötyön tavoitteena on oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen, sekä koulutyön sujumisen varmistaminen.

"No varmaan suurin osa mun työstä on sitä yksilötyötä, yksittäisen oppilaan asioissa ja siihen liittyy sit yhteistyötä niin, alaikäisten kohdalla huoltajien kanssa. Ja koulus tätä moniammatillista työtä muiden työntekijöiden kanssa."

Kuraattorityössä nähtiin tärkeänä oppilaan psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Useat haastateltavat kokivat työnsä osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä sekä palveluohjausta. Tärkeinä asioina mainittiin myös oppilaiden tukeminen ja kannustaminen sekä vierellä kulkeminen koulutaipaleella. Verkostotyöskentely koettiin myös yhdeksi suureksi työtehtäväksi oppilaan edun tavoittelussa. Oppilaan asioita hoidettaessa ja selvitettäessä, on aikuisella velvollisuus koota lapsen tai nuoren ympärille hänen asioistaan kiinnostunut joukko ammattilaisia oppilaan tilanteen eteenpäin viemiseksi. Tukitoimia suunniteltaessa verkostoilla on tärkeä rooli, samoin kuin kuraattorien palvelujärjestelmätietoisuudellakin.

"No tukea on varmaan, tukea semmosia oppilaita, joilla ei ehkä ne kotiasiat oo ihan kunnos. Se on yks tärkeimpiä, että ne saa jollekin heidän mielestään tota niin luotettavalle aikuiselle jutella."

"Lapsen tukeminen niitten koulunkäynnissä ja oppimisessa ja kasvussa ja kehityksessä."

"Kyllä sen vois nyt varmaan ihan lyhyesti tiivistää, et se on sitä opiskelijoiden tukemista ja opiskelun esteiden lievittämistä ja sellasta, tuota tarvittavan tuen organisoimista ja ohjausta, semmosta yksilötyötä se on."

"Kyllä mä näkisin, et, et niinkun koulukuraattorin pitää olla vähän niinkun, lastensuojelunkin työntekijä, niinkun ennaltaehkäisevässä näkökulmassa, et ne asiat ei pääse meneen niin pahaksi, et sitä lastensuojelun puuttumista tarvittais."

"Tää on yks palvelumuoto lapsille ja perheille. Et ennen kuraattori joutui ja nyt pääsee, et kehitystä on tullu."

"No kun mä mietin tätä mun työtä, niin mä kyllä sanoisin, et aika paljon tässä on sellasta palveluohjaustakin, et pitää tietää monista eri palveluista ja osattava sit ohjata tarvittaes eteenpäin."

Yhteisöllinen työ nähtiin tärkeänä oppilaiden ja heidän vanhempiensa sekä koko koulun henkilöstön tukemisena. Yhteisöllinen työ pitää sisällään osallistumista kouluyhteisön toiminnan suunnitteluun ja sen kehittämiseen. Kodin ja koulun yhteistyön vahvistaminen nähtiin tärkeänä osana yhteisöllistä työskentelyä. Koulukuraattorit osallistuivat myös mahdollisuuksien mukaan koulun yhteisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Nivelvaihtetyöskentely liitettiin myös osaksi yhteisöllistä ja yksilöllistä työtä ja sen tärkeyttä korostettiin ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.

”Kyl meillä on tosi hyvin tykätty, tai kun otan usein tämmösissä nivelvaiheissa, eli siirtymävaiheissa, niin tota pyrin näkemään oppilaita, niin ne kyllä on ollu hyviä.”

”Esimerkiksi nyt mul on alakoulun kutosia, niin mä aika herkästi otan kutosia, joiden vanhemmat ja ehkä oppilaat on jutellu, et jännittää yläkoulu tai joku muu juttu. Eli nyt oon tavannu ihan tämmösissä asioissa et tullaan tutuksi. Tämmöstä ennaltaehkäisevää et varmistan et se koulutyö lähtee sujumaan ja ei oo isoja ongelmia.”

8.1.2 Tavoitteiden saavuttaminen ja yhteistyötahot

Suurimpina esteinä näihin tavoitteisiin pääsemiselle koettiin olevan liian suuret oppilasmäärät yhdellä kuraattorilla. Useimpien haastateltavien kuraattoreiden toimialueeseen kuului noin 700-1700 oppilasta useista eri kouluista. Oman haasteensa työlle toi myös koulujen jakaantuminen perus- ja toisen asteen kouluihin. Ajankäytön jakaantuminen kaikkien apua tarvitsevien oppilaiden kesken koettiin välillä hankalaksi, eikä aikaa paneutua yhden oppilaan ongelmaan välttämättä ollut aina tarpeeksi.

”Tota niin, niin, omat haasteensa se iso oppilasmäärä asettaa tokikin, koska on viiskin koulua. Jokaiselta koululta tulee pyyntöjä sitte, että otatko käynnille tai näin. Että tota niin, ja sitte tämän uuden lain mukaan nyt sit, oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan niin seitsemän päivän kuluessa pitäis antaa aikaa, niin se on hiukan haaste.”

Usein myös kuraattorien kalenterit oli buukattu niin täyteen sovittuja tapaamisia oppilaiden kanssa, ettei matalan kynnyksen ”päivystys aikoihin”, eli ajanvarauksettomiiin keskustelutilanteisiin ollut aikaa. Esteeksi koettiin myös joidenkin vanhempien ja huoltajien ennakoluulot ja ennakkokäsitykset koulukuraattoreista ja ku-

raattorityöstä. Vanhemmat ja huoltajat saattoivat pelätä pahimmassa tapauksessa heti lapsen tai nuoren huostaanottoa tai lastensuojelun asiakkaaksi päätymistä, jolloin yhteyttä kuraattoriin ei otettu tarpeeksi aikaisessa vaiheessa.

”Joskus törmää siihen, että huoltajilla voi olla tietynlainen pelko sanaa kuraattori kohtaan, koska se kuraattori aina kuulostaa siltä, että nyt on vähintään huostaanotto tulos, vaikka se ei ollenkaan tarkoita sitä, päinvastoin.”

Positiivisina tavoitteisiin pääsemisen tukikeinoina nähtiin tiivis yhteistyö eri tahojen kanssa sekä tiimityöskentely. Kuraattorin itsensä tekeminen tunnetuksi oppilaiden keskuudessa lisäsi tuttuudentunnetta ja luottamusta, mikä omalta osaltaan nähtiin edistävän tavoitteisiin pääsyä.

”Mutta sitte semmosta tukevaa on tietysti se, että on tullu tutuksi ja on helposti lähestyttävä ja näin. Et yrittää niinku omalta osaltaan tehdä sitä kynnystä matalaksi, tai jopa niin, et sitä ei olis ollenkaan.”

Tärkeinä yhteistyökumppaneina kodin ja perheen lisäksi mainittiin opettajat ja luokanohjaajat, koulun rehtorit, erityisopettajat, kouluterveydenhoitajat, koulupsykologit, opinto-ohjaajat ja muu koulun henkilökunta. Koulun ulkopuolisina yhteistyötahoina mainittiin nuorisotoimi ja etsivä nuorisotyö, perheneuvola, lastensuojelu ja sosiaalitoimi, nuorisopsykiatria ja terveydenhuolto, koulupoliisi ja seurakunta.

”Yhteistyökumppaneita ja tällaisia yhteistyössä jotka tekee tämmöstä moniammatillista työtä, niin on kuitenkin monia ja se on se apu ja tuki.”

8.1.3 Työn sisältö, työvälineet ja -menetelmät

Työn sisältöön koettiin kuuluvan tapaamisten ja keskustelujen lisäksi erilaiset palaverit yhteistyötahojen ja oppilashuoltoryhmän kesken, asiakasprosesseihin kuuluvat erilaiset kirjalliset työt kuten asiakastyön dokumentit ja lausunnot, sähköpostien ja puheluiden hoitaminen, oppilaan asioiden taustaselvittelyt ja aikataulutus sekä erilainen tiedottaminen ja suunnittelu. Itse työ koettiin hyvin vaihtelevaksi ja monipuoliseksi, mutta ajoittain myös erittäin haastavaksi. Kollegiaalista tukea ei aina ole saatavilla kuraattorin työskennellessä yksin, työn ollessa suhteellisen it-

senäistä. Verkostoituminen alueen muiden kuraattoreiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää vertaistuen saamiseksi.

Kuraattoreiden käyttämistä työvälineistä ja erilaisista menetelmistä keskusteltaessa tuli ilmi jokaisen oman persoonan tärkeys. Hienoimpiakaan apuvälineitä ei välttämättä saada toimimaan halutulla tavalla, ellei se istu kuraattorin itsensä persoonallisuuteen ja työskentelytapaan.

”Okei, tää on hyvä kysymys, koska mä tiedän et se on niin persoonakohtainen kysymys.”

Kuraattoreiden käyttäminä työvälineinä ja -menetelminä mainittiin tärkeimpänä keskustelutuki. Muita mainittuja oli niin erilaiset toiminnalliset kortit, hahmot, tehtävät, lomakkeet, monisteet, värityskuvat ja testit, surukirja kuin teematunnitkin. Luokkatyötä ja pienryhmätyöskentelyä käytettiin myös jonkin verran. Nivelvaiheessa olevien oppilaiden ikäryhmähaastattelut ja luokkien ryhmäyttäminen mainittiin myös. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän apuvälineitä keskustelun tukena käytettiin. Huumorin tärkeys keskustelutilanteissa nostettiin myös esille. Sen kautta lapsi tai nuori saadaan luottamaan aikuiseen, jolloin kipeistäkin asioista on helpompi kertoa kuin itsestään.

”Eliikkä kyllä aika, aika tavalla niinku huumoria. Huumori on kaikista paras, vaikka on kuinka vaikia tilanne, niin huumoria pitää olla siinä mukana. Ja itte se kipukohta mikä se asia on, jos lähtökohta on se, että mä alan sitä asiaa käsittelemään, niin mun pitää hyvin varoen sitä asiaa käsitellä. Mä puhun kaikennäköstä muuta mukavaa ja aina välillä käyn siinä kipukohdas ja sitte taas puhun vähän muuta. Sitte aika huomaamatta kun se oppilas alkaa luottamaan, niin se kertoo aivan itellänsä sen asian.”

”Mut se mitä mä oikeestaan niinku kaikista useimmiten käytän, niin on semmonen, että mä, kun mä tulin tähän kuraattorityöhön, niin mä ostin vanhoja kalentereja. Eliikkä edellisen vuoden kalentereita, eläinkalentereita ja leikkasin niistä ne kuvat ja laminoin ne. Eläinten kautta on helppo lähteä keskustelemaan lasten kanssa.”

”Tehtävien ja tunnekorttien avulla työskentelyä, et se riippuu tosi paljon asiasta, mut mul on käytössä erilaisia tehtäviä ja kortteja.”

"Mulla on tosi laaja varasto kaikennäköstä, et riippuu vähän asiasta että mä täällä aamulla sit valkkailen tai jos mul on sellasta aikaa muuten, niin mä suunnittelen niitä seuraavia tapaamisia ja et mitä mä käytän."

"Kyl yläkouluikästen ja lukioikästen kanssa se tärkein on ehkä sit ihan se keskustelu, mut siinäkin toki voidaan käyttää jotain aikajanaa tai muuta."

Yhtäläinen näkökulma oli se, että tarvittavat työvälineet ja menetelmät pyritään valitsemaan oppilaan asian sekä sen tavoitteen ja iän mukaan.

"Oikeestaan niinkun mä haen sen materiaalin siihen, hmm, mikä se tavoite on mihin liittyen, ja sitten ku mä oon päässy niinku sisälle et mikä on tän oppilaan juttu."

8.2 Haasteet työssä lasten ja nuorten parissa

Yleisimpinä syinä koulukuraattorin puheille ohjautumiseen nähtiin olevan erilaiset sosiaaliset ongelmat kuten kaveri- ja seurustelusuhteiden ongelmat sekä perheongelmat koulunkäynnin vaikeuksien ja oppimisongelmien ohella. Muina ongelmina avun hakemiselle nähtiin olevan erilaiset mielenterveyden ongelmat kuten masentuneisuus ja ahdistuneisuus sekä paniikkihäiriöt ja erilaiset yllättävät kriisit kuten läheisten kuolema. Haasteita lasten ja nuorten elämään toi myös sosiaalinen media ja sen kautta tapahtuva kiusaaminen. Väsymys ja uupuminen varsinkin toisen asteen oppilaitoksissa oli myös isossa osassa kuraattorin pakeille hakeuduttaessa. Ammatillisessa koulutuksessa myös heikko sitoutuminen opintoihin ilmeni suurina määrinä poissaoloja, joihin kuraattorin puuttumista myös kaivattiin.

"No ne liittyy ehkä koulussa kaveriasioihin tai perheiden ongelmiin tai semmoseen öh, no väsymys ja mielialat on jonkun verran kyllä. Kasvatus ja rajattomuus on, et nyt on esmes alakoululla vanhemmat aika herkästi ottanu yhteyttä, jos tuntuu et kotona on hankalaa."

"Perheiden moniongelmallisuus näkyy ja sitten myös nää ehkä ööh, haasteet kaverijutuissa, somemaailma tulee jonkin verran haasteena myöskin"

Pääosin kuraattorin luo ohjaututtiin peruskoulun alaluokilla vanhempien tai opettajan huolen vuoksi. Peruskoulun yläluokilla ja toisella asteella itse ohjautuminen oli paljon aktiivisempaa. Ala-asteella myös isovanhempien huoli lapsenlapsesta oli myös merkittävässä roolissa varsinkin pienemmillä paikkakunnilla. Toisella asteella koulukuraattorin luo ohjaututtiin myös usein opinto-ohjaajan kehotuksesta.

Oppilaan ja kuraattorin tapaamiset saattoivat joissain tilanteissa olla yksittäisiäkin, mutta usein vähintään kahta käyntiä suositeltiin, jolloin tilanteen muuttumista voitiin seurata. Pidempiaikainen asiakkuus saattoi alkaa jo ala-asteella ja jatkua useita vuosia, käynnit eivät silti välttämättä olleet säännöllisiä, vaan lähinnä tarpeen mukaan. Mikäli tilanne oli se, ettei oppilaan asia ratkennut vielä useammallakaan aktiivisella kuraattorikäynnillä, mietittiin avuksi muita tukitoimia ja eteenpäin ohjausta. Tällöin koulukuraattori saattoi jäädä oppilaan tukihenkilöksi koulun puolelta, vaikka hänen asiansa olisikin siirtynyt jo eteenpäin toisenlaisen avunpiiriin.

Kysyttäessä kuinka paljon koulukuraattorin työssä on ennaltaehkäisevää työtä ja kuinka paljon korjaavaa työtä, tulokset menivät aika lailla tasan. Joissain tapauksissa nähtiin selkeästi korjaavaa työtä olevan huomattavasti ennaltaehkäisevää työtä enemmän. Kun taas toisaalta kerrottiin työn painottuvan enemmän ennaltaehkäisyn puolelle. Kaikkia kuitenkin yhdisti se, että vähintäänkin ennaltaehkäisyn suuntaan ollaan menossa aina vain enemmän.

”Kun on niin iso koulumäärä, oppilasmäärä, niin siihen ennaltaehkäisevään työhön ei, ei oo tarpeeks aina aikaa.”

”Kyllä se aika lailla sitä korjaavaa vielä on, valitettavasti, mut kokoajan ollaan menos yhä enemmän vaan sinne ennaltaehkäisevän työn puolelle.”

”Kyllä mä näkisin, et suurin osa mun työstä on sitä ennaltaehkäisevää työtä ja niit ennaltaehkäisyn keinoja, ettei ne asiat ajautuis sit sen pidemmälle.”

8.3 Koulukuraattorin ammattikuva

Tässä osuudessa pyrin haastattelulla saamaan selville kuraattoreiden näkemyksiä kuraattori-nimikkeestä, niistä persoonallisista piirteistä, jotka ovat hyödyksi työssä

toimimisessa ja tärkeimpänä: mitä valmiuksia sosionomin koulutus heidän mielestään antaa koulukuraattorina toimimiseen. Selvitin myös, mitä puutteita he näkevät sosionomi (AMK) koulutuksessa koulukuraattorityön ja koulun sosiaalityön näkökulmasta.

8.3.1 Koulukuraattorin eroavaisuudet koulun muista ammattiryhmistä ja kuraattori-nimike

Koulukuraattorille on selkeästi tarvetta kouluissa terveydenhuollon ja opetuksen tukena. Kuraattorit ovat kouluissa sosiaalialan ammattilaisia, joilta on mahdollista saada sosiaalista tukea ja apua vaikeisiin tilanteisiin. Opettajat ovat keskittyneet enemmän pedagogisuuteen ja terveydenhoitajat terveydenhuoltoon, joten sosiaalista osaamista tarvitaan. Koulukuraattorit ovat yksi palvelumuoto lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Tärkeimpänä eroavaisuutena koulun muista ammattiryhmistä mainittiin ihmisen kokonaisvaltainen ymmärrys. Koulukuraattoreilla on kyky katsella asioita laajemmassa perspektiivissä ja ottaa huomioon elämän eri osa-alueet kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa.

”Mä nään niinku et koulukuraattorin työ on niinkun tämmöistä sosiaalista työtä. Sosiaalisen hyvinvoinnin ja, ja tämmösen tuen, tuen kartottamista ja tuen tarpeen arviointia ja näin. Et siinä opettajat on hyvin pitkälti pedagogisia, hyvin oppimiseen paneutuneita, niin mä siinä erotun. Ja sit terveydenhoitaja on terveydenhuoltoon liittyviä asioita. Mut et kyl me niinku samaa työtä tavoitteena tehdään, mutta jokaisella on oma sektorinsa, et siinä mieles poikkeen.”

Mietittäessä koulukuraattorityön nimikettä, nousee vastauksia puolesta ja vastaan. Kuraattori-nimike koettiin sinällään toisaalta ongelmalliseksi, sillä se ei avaa tarpeeksi sitä, mitä kuraattori tekee. Toisaalta koulun sosiaalityöntekijä taas koettiin liian viralliseksi ja jopa leimaavaksi, sekä sosiaalityöntekijöiden koulutuksen eroavaisuus soti myös tätä nimikettä vastaan. Esille nousi myös näkökulma siitä, miten maahanmuuttaja taustaiselle perheelle selvittää koulukuraattorin tarkoitus ja työnkuva, kun yhteistä kieltä ei ole, eikä kaikissa kielissä tunneta edes sanoja koulun sosiaalityö tai koulukuraattori. Kuraattorin koettiin kuitenkin olevan se turvallinen ja luotettava aikuinen koulun arjessa, johon oppilaat voivat turvata ja joista hakea apua ja tukea ongelmiinsa. Mitään yksittäistä nimiehdotusta ei haastatteluissa

noussut ilmi, vaan kuraattori-nimike koettiin vielä toistaiseksi olevan hyvä niin kauan, kunnes jotain parempaa keksittäisiin.

”Ja se alkuun vähän naurattaa, jos sitä heittää jonkun ”luotettava, turvallinen aikuinen”, niin sehän kuulostaa ihan naurettavalta, mut joku sen suuntainen sen pitäis olla.”

”No kyllähän se kuramoottori (nauraa) kuvais, et se vähän on sitä. Että niinkun, että mä kauheesti yritän noilla esittäytymiskerroilla niinku varsinkin lukiossa ja vanhempainilloissa ja näissä tuoda sitä, et kuraattorin luo voi tulla myös aina kun on jotain semmosta iloista asiaa, et ei sen aina tarvi olla tylsää, synkkää, huonoa juttua”

8.3.2 Persoonalliset piirteet hyödyksi kuraattorityössä

Sosiaalityötä tehdään aina persoonalla lain ja asetusten puitteissa. Haastatteluissa halusin saada selville näkemyksiä siitä, millaisia persoonallisia piirteitä kuraattoreilta odotetaan ja mitkä voivat olla hyödyksi työssä toimiessa. Hyvät sosiaaliset vuorovaikutustaidot nousivat yhdeksi tärkeimmistä piirteistä kuten myös ymmärrys erilaisista ihmisistä. Kuraattorilta odotettiin myös positiivista ja kannustavaa asennetta, empaattisuutta, ratkaisukeskeistä työotetta, kykyä itsenäiseen työhön, avorakattaisuutta ja aktiivista persoonaa, joka osaa tarttua toimeen. Aito kiinnostuneisuus lapsen ja nuorten asioita kohtaan oli myös tärkeä piirre luottamuksen syntymiselle.

”Lapset ja nuoret on tosi ällejä, et ne kyl huomaa onko oikeesti kiinnostunu, et pitää olla oikeesti kiinnostunu siitä mitä tekee ja semmonen halu auttaa.”

”Se vuorovaikutus, lämmin kontakti ehkä on mun vahvuus tässä työssä.”

”Että niinku sitte se et pitää olla semmonen taito niinku lukee sitä asiakasta ja sit jos ne vanhemmat on mukana, niin perhedynamiikkaa ja sellasta.”

”Kyllä aika pitkälle pääse sillä, et uskaltaa myöntää et ”hei, nyt mä en ymmärtänyt tai nyt mä en pysyny mukana”. Sitte myös se, et kyllä huumoria, sen on tärkeätä, et sä pystyt laskee leikkiäkin ja sillä lailla.”

Kuraattoreiden on tärkeää osata ottaa jokainen oppilas tosissaan, oli heidän asia omasta mielestä sitten miten pieni hyvänsä. Myös eri-ikäisten huomioiminen kasvun ja kehityksen puitteissa on tärkeää. Kuraattorit kohtaavat työssään monenlaisia tilanteita ja välillä lapsi tai nuori saattaa olla niin hukassa ja haavoittunut, että käytös voi loukata myös kuraattoria itseään. Oppilaan vanhemmat ja huoltajat voivat myös näyttää tunteitaan hallitsemattomasti, eikä kuraattorin pitäisikään ottaa itseensä liian pienistä asioista vaan kritiikkiä on kestettävä. Tärkeää on myös olla varma omasta ammattitaidostaan ja osaamisestaan. On tiedettävä omat osaamisalueensa ja vahvuutensa, mutta osatta myös vetää raja siihen, milloin tarvitaan jonkun toisen tahon apua oppilaan asioissa.

”Sit se kärsivällisyys, kestäminen, koska niinku emmä tiedä. Mul on esimerkiksi vanhempia, jotka soittaa ja ne ensin haukkuu mut ihan pataluhasi ja ne huutaa mulle suut ja silmät täyteen ja minä kuuntelen ja kuuntelen. Ja sitten kun ne on saanu se enimmä kiukun puuskautettua, niin sit ne sanoo että ”huh, nyt voidaan puhua rakentavasti asiasta” tai tiekkö sillein kuvainnollisesti.”

”Liikaa ei sit tietenkään saa alkaa leikkimään mitään terapeuttia.”

”Itteensä ei saa ottaa liian herkästi kyllä tässäkin työssä.”

8.3.3 Sosionomit koulukuraattoreina

Sosionomin (AMK) koulutuksen koettiin olevan varsin hyvä pohjakoulutus koulukuraattorityöhön. Se koettiin tukevana perustana ja sosionomin hyvät valmiudet lastensuojelutyöhön olivat myös eduksi kuraattorityössä. Useat haastateltavat kokivat, että sosionomin koulutuksen kautta saatava laaja-alainen näkemys ihmisten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä oli hyödyksi myös koulun sosiaalityössä. Sosionomin koulutus antaa eväät käytännön läheiseen työskentelyyn ja palvelujärjestelmän hyvä tietämys koulutuksen kautta auttaa ohjaamaan oppilaita oikeanlaisen

avun piiriin. Koulutukseen sisältyvä ohjaus ja neuvonta tuli myös positiivisena asiana esille useissa haastatteluissa. Toisaalta nostettiin esille, onko sosionomin (AMK) koulutus riittävä verrattuna esimerkiksi sosiaalityön maistereihin. Tähän tuli vastauksia puolesta ja vastaan. Suurin osa näki koulutuksen varsin riittävänä, kun taas osan mielestä sosionomin koulutus oli varsin matala koulukuraattorityöhön.

”Mä nään et siit on paljon hyötyä, se on käytännönläheistä työtä, palveluohjauksellista, pitää tietää palveluketjusta, ohjauksista, erilaisista ihmisistä, et sosionomin koulutus antaa paljon valmiuksia tähän.”

”...ja mä oon sitä mieltä, et on hyvinkin riittävä, kun mä katson kokonaiskuvaa ja et kuinka me toimitaan niin sosionomit kuin maisteritkin, et kyllä sosionomi AMK on riittävä kuraattorin työhön ja tietysti lisänä siihen ammattitaitoa ja asiantuntijuutta on se persoona.”

”Sosionomin koulutus on ihan tosi hyvä semmonen peruskoulu tähän, ja sitte taas mä sanon niin päin, että vaik olis käynyt yliopistossa, niin ei se anna tähän oikeestaan kauheesti eväitä sen enempää. Vaan ei oo semmosta koulutusta kuin kuraattorin koulu, vaan tähän oppii oikeesti vain tekemällä.”

”Se on niinku liikaa vaadittu, kun vastuu kuraattoreilta vaaditaan sitä sosiaalityöntekijän koulutusta. Niin siitä pitäis päästä nopeasti eroon. Tosi hyviä kuraattoreita on varmasti ympäri Suomenmaan, mutta ne ei sit saa sitä vakipaikkaa, jos haetaan vastuukuraattoria.”

”Suuri etu on omat lapset ja niiden kasvatus ja jonkun verran ikää, paras koulu on se kantapääkoulu.”

”...Sieltä opinnoista käsin jo semmonen vankka teoreettinen käsitys tästä sosiaalipalvelujärjestelmästä ja ymmärrys myös niinku ihmisen elämään ja yksilön elämään ja toimintakykyyn vaikuttavista asioista.”

”Sosionomin koulutus on hyvä perusta, pohja, et siinä sai ne perus tietotaidot. Kuraattorityöhön parhaiten ne tiedot ja taidot saa kuitenkin kuraattorina toimimisesta.”

”Sosionomin koulutus ehdottomasta matalin koulutus mitä kuraattorilta voidaan vaatia.”

Sosionomin (AMK) koulutukseen kaivattiin omaa, erillistä opintokokonaisuutta koskien koulun sosiaalityötä. Tällä hetkellä koulutukseen sisältyy erilaisia muita asiakasryhmiä kattavia kursseja, mutta koulun sosiaalityön näkökulma jää kokonaan huomiotta. Koulumaailmassa on kuitenkin suhteellisen vähän paikkoja, joissa sosionomi voi työskennellä, mutta sinne ja sen osaamiseen voisi useamman vastaajan mielestä suunnata enemmän katsetta. Koettiin, että välttämättä sosionomilla, joka aloittaa koulukuraattorin tehtävät, ei ole tarpeeksi tietoa koskien esimerkiksi oppilashuoltoa ja siihen liittyviä asioita. Asiakkaan kohtaamiselle yksilönä taas nähtiin sosionomilla olevan erittäin hyvät taidot, mutta teoriapohja nimenomaan koulun asioihin oli koulutuksen myötä vähäinen tai jopa olematon. Koulukuraattori joutuu työssään hallitsemaan niin sosiaalialaa koskevia lakeja kuin myös kaikkea kouluun ja oppilas- sekä opiskelijahuoltoon vaikuttavia lakeja. Laajempaa lakien opintokokonaisuutta kaivattiin myös sosionomin koulutukseen kuuluvaksi, mutta erilaisia lakeja ollessa suuri määrä, saattaisi kokonaisuus olla aivan liian suuri koulutukseen sisällytettäväksi. Toisaalta tällaisia kursseja ja opintokokonaisuuksia voisi ajatella järjestettävän esimerkiksi vapaavalintaisina, jolloin opiskelija itse voisi ohjautua näille mielenkiintonsa mukaan. Juuri itseohjautuvuutta läpi opiskelujen painotettiin, jolloin opiskelijalla itsellään on mahdollisuus suunnata opintojaan haluamaansa ja häntä kiinnostavaan suuntaan.

”Mitä niitä sektoreita siellä nyt on, niin koulu on kuitenkin semmonen, et sinne ei kukaan suuntaudu sieltä. Ainoastaan on sitte ne vasu-pisteet, niin ehkä siinä mennään ihan kumminki päivähoidon puolelle. Että tää ihan perskoulu ja toiseen asteen koulu jää ihan tyhjiöön, eli sinne päin pitäis suunnata jotain osaamista.”

”Kun ei ees vielä kaikki sosionomit tiiä mikä on oppilashuoltoryhmä. Ja nykyään kun tää muuttunu 2014 kaikki oppilashuoltoryhmätyöskentelyt ja semmoset asiat. Niin ihan varmasti jokainen kuraattori tuntee ihan hölmöksi itensä, ku se tulee uutena, ei niistä vaan kerrota misään, niin siihen pitäis satsata paljon.”

”Ja sitte jos ajatellaan, niin, mut se on niin site niin iso paketti. Et niinku, ööh, koulukuraattorin pitää hallita sosiaalipuolen kaikki lainsäädäntö. Sitte toisaalta myös koulua koskevat lait. Eliikkä semmonen niin sanottu ”lakipämäys” kaikista näistä, mut se et miten tekis niin.”

Sosiaalitoimen lastensuojelun harjoittelua ehdotettiin myös pakolliseksi kaikille sosionomeille, sillä lastensuojelutyö tulee myös kuraattorityössä varsin lähelle ja sen hallitseminen auttaa huomattavasti. Lastensuojelutyön koettiin kulkevan rinnan ja vieri vieressä kuraattorityön kanssa. Koulukuraattorin työstä kiinnostuneita myös kehoitettiin hakeutumaan harjoitteluihin koulukuraattoreille. Harjoittelut opettavat käytännön työstä huomattavasti teoriaopintoja enemmän.

”Öö, no mun mielestä siin vois olla jokasella pakollinen harjottelu lastensuojelus, en puhu nyt yksiköstä, vaan sosiaalitoimesta. Ja sen lisäks mä kannustaisin opiskelijoita, joita vähänkään kiinnostaa kuraattori, niin hakeutumaan harjoitteluun kuraattorille.”

”Mut sit myös on hyvä et se, et jos on toiminu lastensuojelutyössä ennen kuraattorityötä.”

Sosionomin (AMK) aikuiskoulutuksen käyneet kokivat negatiivisena asiana sen, että useiden kurssien saaminen hyväksi luetuksi kavensi opiskeltavia asioita, jolloin teoriapohja saattoi jäädä vajavaiseksi. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, ettei koulutukseen tarvittu mitään muutoksia sen ollessa hyvä nykyiselläänkin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä tutkimustuloksista tekemiäni johtopäätöksiä ja vastata asettamiini tutkimuskysymyksiin. Esitän johtopäätökset vastaamalla tutkimuskysymyksiin käänteisessä järjestyksessä, aloittaen niistä ilmi tulleista teemoista ja ongelmista, joita lapset ja nuoret koulumaailmassa kohtaavat. Etenen sitten sosionomin (AMK) koulutuksen antamiin valmiuksiin koskien koulukuraattorityötä ja niitä haasteita, joita oppilaat kohtaavat. Viimeiseksi tuon ilmi myös mahdollisia puutteita sosionomin koulutuksesta huomioiden nykyisen koulutuksen ja kuraattorityön vaatimukset. Yleisesti opinnäytetyön tutkimuksen tulosten perusteella voin todeta, että tähän työhöni koostama teoria tukee myös tutkimukseni vastauksia käytännössä.

9.1 Lasten ja nuorten kohtaamat haasteet koulumaailmassa sekä koulukuraattorin tuen tarve

Wallin (2011, 10) kokee koulusosiaalityön olevan merkittävä mahdollisuus niin koululle, ennakoivalle lastensuojelulle kuin ennen kaikkea lapsille, nuorille ja heidän perheilleenkin. Tästä olen samaa mieltä tutkimukseni tulostenkin valossa. Useat lasten ja nuorten elämää koskevat haasteet ja ongelmat ovat normaaleja kasvun ja kehityksen mukanaan tuomia vaikeuksia. Koulukuraattorin tukea kaivataan Wallinin (2011, 85) mukaan muun muassa koulunkäyntiä laiminlyövien, häiritsevien, vanhempien kanssa riitautuneiden, masentuneiden, yksinäisten ja kiusattujen oppilaiden kanssa. Hänen mukaansa tuelle on tarvetta myös muiden sosiaalisten suhteiden ongelmien parissa, kuin mielenterveysongelmienkin osalta. Monet perheet myös kamppailevat entistä vaikeimpien henkisten ja taloudellisten ongelmien kanssa, mikä heijastuu myös oppilaiden arkeen koulussa (Wallin 2011, 23).

Opinnäytetyöni tutkimuskysymys koskien niitä teemoja ja ongelmia, jotka nousevat nykypäivänä kouluissa esille, tukee myös Wallinin teoriaa. Haastatteluissa ilmi tulleita teemoja oli juurikin erilaiset kaverisuhteiden ongelmat ja kaveripiirin ulkopuolelle jääminen, perheongelmat, erilaiset mielialaan ja mielenterveyteen liittyvät on-

gelmat, oppimiseen ja koulussa käyttäytymiseen liittyvät haasteet ja moniongelmallisuus koskien useita eri alueita.

Koulun sosiaalityöntekijä eli koulukuraattori pyrkii havaitsemaan ja tunnistamaan oppilaiden, opettajien ja huoltajien huolia ja tukemaan oppilaita säännöllisessä ja tasapainoisessa opiskelussa (Wallin 2011, 85). Tutkimukseni haastattelukysymysten vastausten perusteella koulukuraattorin tuelle kouluissa on suurta tarvetta. Kuraattorin tarjoama sosiaalinen tuki ja osaaminen eroaa koulun muiden ammattiryhmien työstä, sillä esimerkiksi opettajilla on suuri osaaminen pedagogiikasta ja terveydenhoitajalla vahva tietämys terveydenhuoltoon ja fyysisiin ongelmiin liittyvissä asioissa. Näin ollen kouluissa on paikka sosiaaliin vaikeuksiin ja ongelmiin perehtyneelle asiantuntijalle. Juhilan (2012, 176) mukaan varhainen puutuminen jo koulumaailmassa takaa lapsille ja nuorille paremmat eväät tulevaisuuteen. Paremmen tulevaisuuden turvaamiseksi oppilaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on kiinnitettävä huomiota jo pienestä pitäen. Lapset ja nuoret viettävät suurimman osan ajastaan kouluympäristössä, jolloin siellä on hyvä olla oppilaiden hyvinvointiin kiinnittäviä henkilöitä jokaiselta siihen liittyvältä alueelta.

9.2 Sosionomi (AMK) koulutuksen antamat valmiudet koulukuraattorityöhön

Kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan vähintäänkin sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto kuten sosionomi (AMK). Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä tuli voimaan 1.3.2016. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365.) Vaikka laki määrittelee kuraattorin kelpoisuusvaatimuksen, se ei sinällään luo valmiuksia kuraattorityössä toimimiseen. Koulutuksella ja siihen sisältyvällä opetuksella on suuri merkitys tulevaisuuden asiantuntijoiden osaamiselle.

Opinnäytetyöni tutkimuksen mukaan sosionomin (AMK) koulutusta pidettiin yleisesti hyvän vankan perustietopohjan antavana koulutuksena koulukuraattorityö-

hön. Sosionomin koulutus nähtiin hyvänä, käytännönläheisenä koulutuksena, mikä antaa laajan palvelujärjestelmätietoisuuden. Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 365) sanovat koulun ja erilaisten oppilaitosten sosiaalityön olevan osaltaan lapsi- ja nuorisotyötä sekä perhesosiaalityötä, sillä sitä toteutetaan yhdessä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa. Sosionomin opetussuunnitelmaan kuuluvat opintokokonaisuudet lapsi- ja nuorisotyöstä sekä perhesosiaalityöstä ja palvelujärjestelmästä antavat hyvän tietotaidon vastaamaan näitä odotuksia.

Mäkinen ym. (2009, 64) tuo ilmi sosionomin asiantuntemuksen tarkastella niin yksittäisen asiakkaan, kuin myös jonkin asiakasryhmän toimintakykyyn, arkielämän jatkuvuuteen ja sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä tarpeita niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasoilla. Tutkimuskysymys niistä valmiuksista, joita sosionomin (AMK) koulutus antaa kuraattorityöhön poiki vastauksia myös juuri tämän näkökulman puolesta. Vastaajien mielestä sosionomien laaja näkemys ihmiselämään liittyvistä asioista eri aihealueilta on eduksi koulukuraattorien asiakastyössä.

Mäkinen ym. (2009, 19) tuo myös ilmi, että sosionomin tutkinto antaa laajat käytännön perustiedot- ja taidot sekä niiden teoreettiset perusteet sosiaalialan tehtävissä toimimista varten. Myös tutkimustulokset puoltavat tätä. Sosionomi toimii vuorovaikutustyötä tehden erilaisissa asiakassuhteissa, yhteisöissä ja eri organisaatioissa. He kohtaavat työssään jatkuvasti erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa ja jokainen asiakas on oma yksilönsä. Koulutuksen lisäksi jokaisen omat henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tärkeitä, sillä työtä tehdään omalla persoonalla. (Mäkinen ym. 2009, 19.) Kurki, Nivala ja Sipilä-Lähdekorpi (2006,28) ovat sitä mieltä, että kuraattorityön onnistumisen kannalta on hyvin tärkeää se, millä välineillä ja menetelmillä työtä tehdään. Heidän mielestään kuraattoreina toimivien oma koulutus ja tieto- ja taito-pohja sekä persoonallisuus toimivat raameina työtä tehdessä.

Koulukuraattorilta edellytetään muun muassa aitoa kiinnostusta lasten ja nuorten asioihin sekä halua auttaa kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja eteen tulevilla pulmatilanteilla niin oppilaan koti- kuin koulumaailmaan liittyvissä asioissa. Heillä tulee olla tietoa kehityksen eri vaiheista, lasten ja nuorten keskuudessa esiintyvistä yleisimmistä ongelmatilanteista kuin kasvun ja kehityksenkin haasteista. Koulukuraattorin ammatti edellyttää myös yksilö-, perhe- ja yhteisötason monipuolisia tieto-

ja ja taitoja ja työssä tarvitaankin myös sosiaali- ja opetusalan lainsäädännön tuntemusta ja tulkintaa. Kuraattoreilta edellytetään myös myönteistä asennetta, paineensietokykyä ja suvaitsevaisuutta. Koulukuraattorin työssä kuraattoreiden persoonallisia piirteitä tiedusteltaessa hyvät vuorovaikutussuhteet nousevat avainasemaan. Empaattisuus, kyky katsoa kokonais kuvaa, positiivinen ja kannustava asenne, ratkaisukeskeisyys ja aktiivisuus olivat myös piirteitä, jotka nähtiin eduksi kuraattorityössä toimimiselle. Mäkinen ym. (2009, 22) tuo esiin myös innostumisen ja innostamisen taidon tärkeyden. Heittäytyvä ja irrotteleva työote, ulospäinsuuntautuneisuus ja muiden aktivoimisen taito sekä motivoituneisuus työntekoon edesauttavat asiakkaan osallisuutta. Opinnäytetyöni haastattelukysymyksistä tuli myös ilmi koulukuraattorin itsensä heittäytymisen tärkeys erilaisissa, haastavissakin tilanteissa.

Sosionomin (AMK) kompetenssien nähtiin myös vastaavan hyvin kuraattorityön vaatimuksia. Kompetensseihin kuuluu muun muassa eettinen osaaminen, asiakastyönosaaminen ja jo mainittu palvelujärjestelmä-osaaminen. Sosionomilla on takanaan koulutuksen ansiosta tietämys palveluohjauksesta, jota kuraattorityössäkin tarvitaan. Heillä on tietoa eri palveluista ja palvelurakenteista, jota he voivat käyttää hyödykseen kuraattorityössä tukitoimien tai mahdollisten oppilaan eteenpäin ohjausten suunnittelussa. Sosionomin on pystyttävä työssään luomaan myös luottamuksellinen, ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde asiakkaan kanssa. Kouluissa kuraattorin ja oppilaan välisissä tukikeskusteluissa luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeä osa vuorovaikutussuhteen näkökulmasta. Asiakastyössä toimiessaan sosionomin (AMK) on tärkeää ottaa huomioon asiakkaan tarpeet ja huomioitava sekä tukea hänen voimavarojensa käyttöönottoa ja vahvistumista erilaisissa elämäntilanteissa ja kasvun ja kehityksen vaiheissa, näiden voidaan nähdä olevan myös tärkeässä roolissa koulukuraattorin työssä.

Yhteenvetona opinnäytetyöni haastateltavat kokivat sosionomin (AMK) koulutuksen antavan hyvät valmiudet koulukuraattorin työssä toimimiseen. Kuraattorin ammattiin, kuten moniin muihinkin ammatteihin kuitenkin parhaan koulutuksen saa vain kokemuksen kautta.

9.3 Sosionomi (AMK) koulutukseen kaivattavia muutoksia koulukuraattorityön näkökulmasta

Opinnäytetyössäni halusin selvittää myös, kokivatko haastateltavani sosionomin (AMK) koulutukseen tarvittavan jotain lisää heidän työnsä näkökulmasta. Pääosin sosionomin koulutus nähtiin hyvänä pohjana ja siitä koettiin saatavan tarpeellinen perusta koulukuraattorityöhön, kuten edellisessä kappaleessa kävi ilmi.

Vaikka koulutus nähtiin erittäin hyvänä sosiaalialan koulutuksena ja valmistavan sosiaalialan ammattilaisia monille eri sektoreille, koettiin koulusektorin silti jäävän koulutuksessa kokonaan pimentoon. Sosionomin koulutuksen kaivattiin opintokokonaisuutta kattaen koulun sosiaalityön ja oppilashuollon. Myös pakollista harjoittelua koskien lastensuojelun sosiaalitoimea suositeltiin koulutukseen sisällytettäväksi. Koulukuraattorityöstä kiinnostuneille painotettiin myös hakeutumaan kuraattorille harjoitteluun, jolloin käytännön työstä saataisiin mahdollisimman paljon oppia tulevaan.

Kuraattorityössä tarvittava vankka lakitietoisuus koskien sosiaalihuoltoa ja koulu- maailmaa tuotiin myös ilmi. Sosionomin koulutukseen olisi hyvä sisällyttää myös entistä laajempi lakikokonaisuus koskien juuri yllä mainittuja lakeja.

9.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Sosionomeja koulukuraattoreina on tutkittu vasta suhteellisen vähän, joten mielestäni tämä aihealue antaa hyvät mahdollisuudet tarkastella asiaa monista eri näkökulmista. Omassa työssäni otin tutkimukseni pääkohdaksi tutkia sosionomin koulutuksen antamia valmiuksia kuraattorityöhön. Jatkossa olisi mielenkiintoista kartoittaa, miten sosionomin (AMK) koulutustaustaisen koulukuraattorin työ eroaa yliopistopohjaisen sosiaalityöntekijän tekemästä koulukuraattorityöstä. Olisi kiinnostavaa saada tietää, eroaako käytännöntyö toisistaan koulutuksen ollessa eri tai minkälaisia erityispiirteitä työhön voi liittyä koulutustaustan vaihdellessa.

Tulevaisuudessa voitaisiin ottaa myös tutkittavaksi jonkin tietyn paikkakunnan koulukuraattorit ja perehtyä itse työhön ja sen sisältöön laajemmin. Tästä saisi varmasti arvokasta tietoa itse käytännön työtä varten. Isompien ja pienempien paikkakuntien kuraattoreiden ja heidän työnsä erityispiirteiden vertailu voisi myös olla mielenkiintoista, samoin vastaavien ja johtavien koulukuraattoreiden työhön perehtyminen.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni kirjoittaminen on ollut aikaa vievä prosessi. Matkalle on mahtunut niin epätoivon- kuin onnistumisenkin tunteita. Kaiken kaikkiaan työskentely aiheen parissa on ollut erittäin antoisaa ja opettavaista. Opinnäytetyöprosessia aloittaessa aiheenvalinta oli helpoin osuus. Tiesin jo koulutuksen aikana, että mikäli mahdollista, haluan opinnäytetyöni aiheen liittää tavalla tai toisella koulukuraattoriyöhön. Aiheen valintaa tuki vielä lakiuudistuksen tuleminen ja aiheen tuoreus. Pysin löytämään aiheen, mikä olisi tarpeeksi mielenkiintoinen itselleni omia mielenkiinnonkohteita silmällä pitäen ja näin ollen palvelisi minua myös tulevaisuudessa, mutta joka samalla olisi myöskin ajankohtainen. Sosionomeja koulukuraattoriyössä ei vielä ole hirveästi tutkittu, joten halusin syventyä itse aiheeseen tarkemmin. Haasteeksi koin ajantasaisen lähdemateriaalin löytämisen. Useat löytämäni lähteet olivat jo vanhentuneita, eivätkä vastanneet tarkoituspäätäni, joten suurin haaste oli löytää ajantasaista tietoa teoriaosiota varten. Opinnäytetyön aiheen pyrin rajamaan myös muutamaa pääkysymykseen, vaikka aihealueesta olisi saanut laajemmankin tutkimuksen. Tämä siksi, että minulla olisi mahdollisuus perehtyä muutamaa tiettyyn asiaan syvemmin.

Opinnäytetyön prosessin edetessä aloin innostua aiheesta enemmän. Työtä kirjoittaessani oli lopulta vaikea vetää raja siihen, miten paljon ja mitä asioita haluan siinä tuoda esille. Nälkä tuntui kasvavan syödessä, mutta lopulta oli vain pakko vetää raja, mitä haluan tuoda lukijoiden tietoisuuteen. Jokaisessa vaiheessa pyrin löytämään parhaat mahdolliset ratkaisut, jotta opinnäytetyöstäni tulisi mahdollisimman hyvä ja hyödyllinen.

Itse tutkimuksen toteuttaminen oli varsin mielenkiintoista ja sain siitä paljon hyödyllistä tietoa irti koskien niin tätä opinnäytetyötä, kuin myös mahdollista tulevaa työtäkin ajatellen. Tutkimukseni tulokset ovat vahvistaneet ajatuksiani koulukuraattorin työstä. Opinnäytetyötä tehdessä nousi esiin myös mielenkiintoisia jatkotutkimusehdotuksia, joista olisi kiinnostavaa tehdä lisätutkimusta.

Opin opinnäytetyöprosessin aikana paljon laadullisen tutkimuksen toteuttamisesta, itse aihealueesta koskien koulukuraattorin työnkuvaa ja niitä haasteita joiden varalle on varauduttava lasten ja nuorten parissa. Sain arvokasta tietoa itse kentällä

työskenteleviltä sosionomipohjaisilta koulukuraattoreilta niin hyödyksi olevista persoonallisista piirteistä, kuin työmenetelmistäkin. Oppimistani uusista asioista ja taidoista on varmasti hyötyä minulle tulevaisuudessa työelämässä. Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnäytetyöhöni ja aiheen valintaan, sillä se pysyi mielenkiintoisena koko prosessin ajan, jolloin intoa tekemiseen löytyi.

LÄHTEET

- Ammatit ja kelpoisuudet. [Verkkosivusto]. Talentia. [Viitattu 26.4.2017]. Saatavana: http://www.talentia.fi/tyoelama/ammait_ja_kelpoisuudet
- Ammattinetti. [Verkkosivu]. Te-palvelut. [Viitattu 16.5.2017]. Saatavana: http://www.ammattinetti.fi/ammait/detail/287_ammatti?link=true
- Dupper, D. 2002. School social work. Skills and interventions for effective practice. [Verkkokirja]. John Wiley & Sons. Saatavana: Google Books. Vaatii käyttöoikeuden.
- Ervast, S-A. & Tulensalo, H. 2006. Sosiaalityötä lapsen kanssa – Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris instituutti. SOCCAn ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja 8/2006.
- Gordon, T. 2006. Toimiva koulu. Helsinki: Lasten keskus/ LK-kirjat.
- Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. 2017. Koulun sosiaalityö osana opiskeluhuoltoa. Teoksessa: A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uud. p. Helsinki: Tietosanoma Oy, 362-374.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Helsinki: Edita.
- Helin, M. & Makkonen, S-L. 2000. Koulun tukipalveluja: Mikä on koulun oppilas-huoltoryhmä ja miten se työskentelee? Teoksessa: U-M. Ekebom, M. Helin & R. Tulusto (toim.) Satayksi kouluongelmaa – opettajan käsikirja. Helsinki: Edita, 92-93.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hong, W. C. 2013. School social work: Current practice and research. [Verkkokirja]. Nova Science Publishers. Saatavana: EBSCO-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Hotari, K-E. & Metteri, A. 2011. Eettinen kuormittuminen ja toimintaympäristö nuorten palveluissa. Teoksessa: A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-92.
- Jolanki, A. 2016. Sosionomi (AMK)- koulutustaustaisen kuraattorin työ oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimantulon jälkeen. Diakonia- ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK. Opinnäytetyö. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114832/anna_jolanki.pdf?sequence=1

Juhila, K. 2012. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Korhonen, M. 2016. Kun koulu ei tajua. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Korpela, N. 2012. Onhan meillä koulukuraattori tekemässä sitä oppilashuoltoa. Teoksessa: T. Karttunen & M. Strömberg-Jakka. Sosiaalityön haasteet: Tukea ammattilaisen arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus, 274-293.

Koulukuraattorin puheenvuoro. 2013. [Verkkosivu]. Peda.net. Saatavana: <http://peda.net/veraja/jokioinen/koulukuraattori>

Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

L 28.1.1972/66. Kansanterveyslaki.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Niemelä, M. & Vartiamäki, T. 2010. Icehearts – koulun kyljessä. Vaasa: Arkmedia Oy.

Nieminen, S. & Turunen, J. 2015. Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana – Kuraattorin kumppaniksi koulun sosiaalityöhön. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK. Opinnäytetyö. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92447/Nieminen_Saara_Turunen_Johanna.pdf?sequence=2

Oppivelvollisuus ja koulupaikka. [Verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 13.4.2017].
 Saatavana: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka

Openshaw, L. 2012. Social work in schools: Principles and practice. Guilford Press.
 Saatavana: Google Books. Vaatii käyttöoikeuden.

Pesonen, A-E. 2006. Kouluyhteisön hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä: Yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Teoksessa: J. Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee – Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhe-suhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 79-90.

Ratkaisukeskeinen työskentely. [Verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 15.4.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/ratkaisukeskeinen-tyoskentely>

Rönty, L-I. & Rönty, S. 2012. Perusopetus – arvoista käytäntöihin: Oppilashuolto – kaikille hyvä koulupäivä. Teoksessa: S. Oja (toim.) Kaikille kelpo koulu – Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 63-79.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. 2016. Opetussuunnitelma. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 16.5.2017]. Saatavana: <http://ops.seamk.fi/fi/2011-2012/SOSALA-2011.htm>

Sipilä-Lähdekorpi, P. 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä": Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Väitöskirja.

Sosiaalialan työ ja määritelmä. [Verkkosivusto]. Talentia. [Viitattu 26.4.2017]. Saatavana: http://www.talentia.fi/tyoelama/sosiaalialan_tyo/tyon_maaritelmät

Sosiaalipedagogiikka. 2017. [Verkkosivu]. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. [Viitattu 6.4.2017]. Saatavana: <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/>

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset: Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Terrihauta, A-L. 2010. Koulukuraattorien näkemyksiä työstään. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK. Opinnäytetyö. Saatavana:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22557/Terrihauta_Anna-Leena.pdf?sequence=1

Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula(toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Gummerus kirjapaino Oy, 9-21.

Uusikylä, K. 2002. Rohkeus ja välittäminen – opettajan moraalien peruspilarit. Teoksessa: R. Sarras & Opetusalan eettinen neuvottelukunta (toim.) Etiikka koulun arjessa. Helsinki: Otava, 9-21.

Uusikylä, K. 2006. Koulu oppimisympäristönä. Teoksessa: V. Laine, N. Nevala & M. Perkiö-Mäkelä (toim.) Hyvä koulu. Helsinki: Työterveyslaitos, 11-28.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa: Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Sosionomit koulukuraattoreina haastattelurunko

Taustatiedot

1. Lyhyt esittely, tutkimuksen aiheen avaaminen tarkemmin
2. Loppututkinto? Oletko harkinnut työhösi liittyvää lisäkoulutusta, millaista?

Työn sisältö

3. Paljonko oppilaita kuuluu toimialueeseesi?
4. Mikä on työsi keskeinen tavoite?
5. Mitkä ovat suurimmat esteet tavoitteen saavuttamiselle? Entä mitkä asiat tukevat tavoitteisiin pääsyä? Mitä pitäisi tehdä paremmin, että tavoitteisiin päästäisiin?
6. Mitä työsi kuraattorina sisältää?
7. Millaisia menetelmiä ja työvälineitä käytät työssäsi?
8. Mitkä ovat tärkeimmät yhteistyötahosi ja miksi?

Haasteet työssä lasten ja nuorten parissa

9. Mitä ovat mielestäsi yleisimmät haasteet/ongelmat, joiden takia kuraattorille ohjaudutaan?
10. Tulevatko lapset/nuoret usein itse kuraattorin puheille vai mitä kautta ohjautuvat?
11. Kertaluonteista/ pitkäaikainen asiakkuus?
12. Kuinka paljon työssäsi on ennaltaehkäisevää työtä? Entä korjaavaa?

Ammattikuva

13. Miten kuraattorin työ poikkeaa mielestäsi muiden koulussa toimivien ammattiryhmien työstä?
14. Onko kuraattori- nimike mielestäsi kuvaava?
15. Mitkä persoonalliset piirteet ovat hyödyksi tehdessä kuraattorityötä?
16. Miten mielestäsi sosionomin koulutus vastaa kuraattorina toimimista käytännössä?
17. Pitäisikö sosionomin koulutuksessa olla mielestäsi jotain lisää, mikä vastaisi työssä toimimiseen?
18. Mitä muuta haluaisit sanoa vielä kuraattori työn roolista ja työstä? Tai sosionomin näkökulmasta?